

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПРАВА**

**КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ТА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ**

РИНКОВА ТРАСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

методичні вказівки до практичних занять для студентів
денної та заочної форми навчання факультету менеджменту
ОКР “ Спеціаліст ” напряму підготовки 0306 “ Менеджмент і адміністрування ”

Вінниця – 2015

УДК

Автори:

Заболотний Г.М., Колесник Т.В., Пронько Л.М., методичні вказівки до практичних занять для студентів денної та заочної форми навчання факультету менеджменту та права ОКР “ Спеціаліст ” напряму підготовки 0306 “

Менеджмент і адміністрування ”

ВНАУ, 2015. – 76 с.

Рецензенти: **Мазур К.В.,** кандидат економічних наук, доцент кафедри аграрного менеджменту (Вінницький національний аграрний університет);

Бондаренко В.М., доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри маркетингу та реклами (Вінницький торговельно – економічний інститут КНТЕУ).

Коротка анотація.

Методичні вказівки до практичних занять для студентів денної та заочної форми навчання розроблені з метою закріплення теоретичних знань студентів і формування практичних навичок з курсу «Ринкова трансформація економіки регіону ». Викладений матеріал методичних вказівок містить опис навчальної дисципліни «Ринкова трансформація економіки регіону». Плани практичних занять та послідовність виконання самостійної роботи складено в тематичній послідовності згідно з програмою курсу «Ринкова трансформація економіки регіону». Також наведено тестові завдання, тематику рефератів, перелік питань, що виносяться на екзамен, а також термінологічний словник. При підготовці до практичних занять студенти готуються за конспектом лекцій та за спеціальною літературою, де викладено теоретичні положення відповідного розділу програми згідно з планами практичних занять.

Рекомендовано навчально-методичною комісією
Вінницького національного аграрного університету
(протокол № від березня 2015 року)

© Г.М. Заболотний, Т.В. Колесник, Л.М.
Пронько.
© ВНАУ, 2015

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Опис навчальної дисципліни	5
Критерії та шкала оцінювання знань і вмінь студентів	6
Розділ 1. “Теоретичні основи ринкової трансформації економіки регіону”	7
Практичне заняття 1. Теоретичні основи ринкової трансформації економіки регіону.....	7
Практичне заняття 2. Формування ринків капіталу в умовах ринкової економіки.....	9
Практичне заняття 3. Фондовий ринок регіону: стан та перспективи розвитку.....	11
Практичне заняття 4. Фінанси-кредитні відносини регіону та їх роль в економічних перетвореннях.....	13
Практичне заняття 5. Практика теорії грошей і ринкова економіка.....	16
Практичне заняття 6. Інвестиційний менеджмент і ринкова економіка.....	18
Практичне заняття 7. Проектний аналіз оцінювання ефективності капітальних інвестицій.....	20
Розділ 2. “Стратегічна реструктуризація підприємств”.....	21
Практичне заняття 8. Фінансовий аналіз торгово-виробничої компанії.....	22
Практичне заняття 9. Фінансові аспекти поглинання і злиття компаній.....	26
Практичне заняття 10. Корпоративні структури, їх типи та особливості створення.....	30
Практичне заняття 11. Проектування регіонального індустріального кластера.....	36
Практичне заняття 12. Основні напрями ринкової трансформації економіки регіону.....	39
Практичне заняття 13. Світова практика економічного обґрунтування реструктуризації підприємств.....	41
Практичне заняття 14. Практика розробки стратегії реструктуризації підприємств регіону.....	46
Термінологічний словник	50
Теми рефератів	67
Питання до іспиту	69
Список рекомендованої літератури.....	73

ПЕРЕДМОВА

Ринкова трансформація економіки регіону становить науковий, навчальний і практичний інтерес з погляду обґрунтування стратегії розвитку регіонів України у контексті Стратегії економічного і соціального розвитку на 2004-2015рр. та Концепції і стратегії розвитку та розміщення продуктивних сил України. Вона дозволяє суттєво підвищити прогнозованість та урегульованість процесів економічних змін на різних рівнях ієрархії економіки регіону та обґрунтувати виважену економічну політику держави на регіональному рівні.

Вивчення студентами суті процесів ринкової трансформації економіки регіону повинно зайняти важливе місце їх усвідомленої участі в економічному будівництві країни, керуванні процесами ринкових перетворень у регіонах, корпоративних структурах і підприємствах.

Навчальна дисципліна „Ринкова трансформація економіки регіону” відноситься до дисциплін фахового спрямування.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

- **знати** теоретичні основи ринкової трансформації економіки регіону, формування ринків капіталу та їх регулювання, розвиток фондового ринку, систему фінансово-кредитних відносин, роль інвестиційного менеджменту в ринковій економіці, проектний аналіз оцінювання ефективності капітальних інвестицій, форми корпоративних структур та механізм їх злиття і поглинання, проектування регіональних трансформаційних економічних структур за способом індустріального кластера та практику стратегічної реструктуризації підприємств;

- **вміти** оцінювати стратегії ринкової трансформації економіки регіону, ринок капіталу та фондовий ринок регіону, проводити аналіз стану фінансово-кредитних відносин інноваційно-інвестиційної діяльності корпоративних структур та їх зміни на основі злиття і поглинання, проводити проектний аналіз ефективності капітальних інвестицій, проектувати регіональні індустріальні кластери в умовах ринкової трансформації економіки та економічно обґрунтовувати напрями реструктуризації підприємств;

- **мати практичні навички** з методики проведення фінансового аналізу розвитку ринків капіталу, розвитку фондового ринку, стану фінансово-кредитних відносин в умовах економічних перетворень, використання інвестиційного менеджменту, розробки проектів оцінювання ефективності капітальних інвестицій на рівні корпоративних структур та функціонування індустріального кластера, визначати напрями трансформаційних змін економіки на регіональному рівні та реструктуризації виробництва підприємств.

На вивчення ринкової трансформації економіки регіону навчальним планом відводиться 126 години, які пропорційно розподіляють на лекційні, практичні заняття і самостійну роботу.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3,5	Галузь знань 0306 «Менеджмент і адміністрування»	за вибором	
Модулів – 2	Спеціальність 7.03060101 – «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)» 7.03060104 – «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1- й	1 -й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 126		9-й	10-й
		Лекції	
		8 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	8 год.
		Самостійна робота	
		102 год.	114 год.
		Індивідуальні завдання: год.	
		Вид контролю: іспит	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год самостійної роботи студента – 4 год	Освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст		

2. ТАБЛИЦЯ РОЗРАХУНКУ КІЛЬКОСТІ БАЛІВ ЗА ВИДАМИ РОБІТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Підсумковий контроль 1				Підсумковий контроль 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
5	10	10	10	10	5	10	10	30	100

Об'єктом контролю знань є діяльність студентів на семінарських та практичних заняттях, вивчення окремих тем, написання контрольних заходів та результати виконання студентами самостійних та індивідуальних робіт. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня знань засвоєння студентами навчального матеріалу курсу.

Під час практичних занять застосовуються такі засоби контролю: усне опитування з питань, поставлених у плані занять, самостійної роботи, а також з допомогою проміжного тестування. Результати роботи кожного студента (виступи, доповнення, коментарі, участь у дискусії, грамотно поставлені запитання тощо) визначаються викладачем на практичних індивідуально. Ще одним методом контролю знань студентів є виконання індивідуальної роботи студента під керівництвом викладача. Індивідуальна робота виконується у вигляді наукового реферату згідно методичних вимог. Підсумковий контроль здійснюється під час виконання проміжних семестрових контрольних заходів. Згідно критеріїв оцінювання знань студентів за трансфертно- накопичувальною системою на оцінку знань студентів протягом семестру з курсу «Ринкова трансформація економіки регіону » виноситься 100 балів: 70 балів - поточний контроль, 30 балів - підсумковий контроль (залік). Поточний контроль поділяється на два атестаційних контролі. Шкала оцінювання: національна та ECTS

3. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

4. ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

РОЗДІЛ 1. “ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ”

Практичне заняття 1

Тема: Теоретичні основи ринкової трансформації економіки регіону

План.

1. Економіка регіону як територіально-економічна система.
2. Поняття про регіональний економічний комплекс.
3. Фактори і стратегія ринкової трансформації регіонального економічного комплексу.
4. Основні процеси ринкової трансформації регіонального економічного комплексу.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Вивчення даної теми варто розпочати зі з'ясування термінів господарство, регіон, система, регіональний господарський комплекс (РГК). Після цього студентам варто вивчити фактори трансформації РГК. Серед них виділяють фактори першого порядку і фактори другого порядку. Також студентам потрібно з'ясувати суть поняття “потенціал фактора”, реалізований та нереалізований потенціал. Потім необхідно вивчити трудовий потенціал, управлінський та особистого споживання.

Одним з важливих питань є вивчення основних процесів ринкової трансформації РГК: структурна, функціональна, організаційна, управлінська.

Питання для самоконтролю

1. Що таке “господарство”?
2. Охарактеризуйте поняття “регіон”.
3. Що Ви розумієте під факторами трансформації РГК?
4. Дайте характеристику “потенціал фактора”.
5. Які Ви знаєте процеси структурної трансформації регіону?
6. Охарактеризуйте функціональну трансформацію регіону.
7. Як відбувається організаційна трансформація регіону?
8. Що включає управлінська трансформація регіону?

Тематика рефератів

1. Фактори трансформації регіональної економіки та їх взаємодії в системі регіональних ринків.

Тести

1. Сукупність певних складових, що утворюються в результаті суспільного

поділу та інтеграції праці називається:

- а) регіон;
- б) господарство;
- в) система;
- г) ранг.

2. Трудовий потенціал – це:

- а) кількісно і якісно визначені ресурси живої праці, які має РГК;
- б) наявність трудових ресурсів в області;
- в) поняття, тотожне персоналу підприємства;
- г) сукупність засобів виробництва і предметів праці.

3. Рушійні сили, які викликають якісні зміни або трансформаційні переходи називаються:

- а) фактором трансформації РГК;
- б) фактором сублімації РГК;
- в)
- г)

4. У процесі зміни форм власності й утворення регіональних корпоративних структур:

- а) купуються нові основні засоби;
- б) удосконалюються старі та виникають нові організаційні форми управління РГК;
- в) створюються акціонерні товариства;
- г) збільшуються обсяги ВВП.

5. Функціональна трансформація РГК передбачає:

- а) звуження спеціалізації РГК;
- б) посилення концентрації виробництва;
- в) зміну характеру відтворення виробництва;
- г) реструктуризацію аграрно-продовольчого комплексу регіону.

6. Що є одним з головних чинників перетворення РГК на активних суб'єктів суспільно-економічних відносин:

- а) формування місцевих бюджетів;
- б) формування ефективної системи регіонального управління;
- в) деконцентрація владних повноважень;
- г) нема правильної відповіді.

7. Територіально-галузева структура РГК включає:

- а) вузли;
- б) промислові центри;
- в) агропромислові центри;
- г) всі відповіді вірні.

Практичне заняття 2

Тема: Формування ринків капіталу в умовах ринкової економіки План.

1. Поняття ринку капіталу та рівня капіталізації ринку.
2. Роль ринків капіталу в ринковій економіці.
3. Акціонерні товариства як механізм трансформації.
4. Фінансові системи: західні моделі.
5. Ефективні фінансові системи ринкової економіки.
6. Суб'єкти ринку капіталів.
7. Регулювання ринків капіталу в Україні.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Вивчення даної теми необхідно розпочати з опанування терміну “ринок капіталу”, “капіталізація ринку”, “організований ринок капіталу”, “неорганізований ринок капіталу”.

Потім студентам варто вивчити роль ринків капіталів в ринковій економіці. Насамперед роль акціонерних товариств як механізму трансформації. Потім потрібно вивчити фінансові системи – банківські і ринкові та їх особливості.

Важливим питанням у вивченні ринків капіталу регіону є позиції учасників ринку. Серед них інвестиційні фонди, іноземні інвестори. Після цього студентам варто вивчити питання регулювання ринків капіталу. Серед численних питань необхідно з'ясувати роль інститутів в регулюванні ринку капіталу. Потрібно також вивчити моделі регулювання ринку капіталів, законодавство про компанії, про цінні папери. Варто вивчити вплив податкової системи на формування ринку капіталу, проблеми регулювання фінансових ринків, недоліки регулювання, пріоритетні завдання регулювання.

Питання для самоконтролю

1. Яка роль ринків капіталу в залученні фірмами необхідного капіталу для реструктуризації виробництва?
2. Чи будуть ринки капіталів стимулювати менеджерів до проведення реструктуризації.
3. Чи необхідно формувати інфраструктуру і інститути ринків капіталу на ранніх стадіях переходу до ринкової економіки?
4. Роль акціонерних товариств у формуванні ринку капіталу.
5. Дайте характеристику фінансовим системам.
6. Вкажіть роль інвестиційних фондів у формуванні ринку капіталів.
7. Місія іноземних інвестицій у формуванні ринку капіталів.
8. Назвіть інститути регулювання ринку капіталів.

Тематика рефератів

1. Проблеми розвитку фондового ринку в Україні

Тести

1. Ринки, на яких обертаються акції акціонерних товариств, називається:

- а) ринком акцій;
- б) ринком капіталу;
- в) ринком облігацій;
- г) ринком варантів.

2. Ринкова вартість всіх акцій публічних компаній називається:

- а) стагнацією ринку;
- б) кон'юнктурою ринку;
- в) капіталізацією ринку;
- г) всі відповіді неправильні.

3. Фінансові системи поділяються на:

- а) банківські і ринкові;
- б) страхові і банківські;
- в) державні і приватні;
- г) вітчизняні і іноземні.

4. До інститутів регулювання ринку капіталів відносяться:

- а) організації саморегулювання;
- б) адміністрація;
- в) законодавці;
- г) всі відповіді правильні.

5. До основних проблем регулювання відносять:

- а) недоліки правової бази;
- б) законність;
- в) саморегулювання;
- г) забезпечення виконання контрактів.

6. Основними недоліками регулювання ринку капіталів є:

- а) створення монополій або картелів;
- б) зловживання системою регулювання;
- в) надмірні витрати регулювання;
- г) стримування інновацій.

Практичне заняття 3

Тема: Фондовий ринок регіону: стан та перспективи розвитку

План.

1. Світові тенденції розвитку фондових ринків.
2. Сучасний стан українського фондового ринку.
3. Розвиток саморегулювання на фондовому ринку.
4. Розбудова інфраструктури фондового ринку України.
5. Розвиток законодавства про фондовий ринок.
6. Основні принципи. Базові документи.
7. Координація діяльності державного комітету з цінних паперів та фондового ринку.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

При вивченні даної теми необхідно вивчити тенденції розвитку міжнародних фондових ринків, вплив глобалізації на світовий ринок капіталів.

Потрібно вивчити сучасний стан українського фондового ринку, етапи його становлення, законодавчі акти, конкурентоспроможність фондового ринку, його цілі.

Важливим питанням є вивченням стратегічних орієнтирів формування ринку капіталів. Варто вивчити передумови сприятливого інвестиційного клімату: захист прав інвесторів, корпоративне управління, іноземні інвестори, інституційні інвестори.

Студентам потрібно вивчити питання інфраструктури фондового ринку: національна депозитарна система; система електронного документообігу. Паралельно доцільно вивчити інформаційну прозорість фондового ринку, проблеми підготовки фахівців.

Одним з необхідних завдань є з'ясування цілей, завдань та принципів державного регулювання фондового ринку в Україні. Потім варто вивчити діяльність координаційної ради з питань функціонування фондового ринку, а також розвиток саморегулювання на фондовому ринку.

Насамкінець студентам варто вивчити законодавство щодо розвитку фондового ринку в Україні: базові документи та додаткові.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні тенденції розвитку міжнародних фондових ринків.
2. Охарактеризуйте сучасний стан фондового ринку в Україні.
3. Назвіть основні передумови сприятливого інвестиційного клімату в Україні?
4. Вкажіть основні принципи, цілі та завдання державного регулювання.
5. Що таке інфраструктура фондового ринку?
6. Дайте характеристику національній депозитарній системі.
7. Назвіть основні принципи державного регулювання фондового ринку.
8. Яким чином відбувається саморегуляція фондового ринку?

9. Охарактеризуйте основні базові документи щодо розвитку фондового ринку.

Тематика рефератів

1. Проблеми розвитку вітчизняного законодавства щодо розвитку фондового ринку в Україні.

Тести

1. До головних тенденцій розвитку міжнародних фондових ринків не відносяться:

- а) глобалізація світового ринку капіталів;
- б) технологізація ринків капіталів;
- в) інституціалізація;
- г) зростання курсу євро.

2. До інфраструктури фондового ринку не відноситься:

- а) національна депозитарна система;
- б) система електронного документообігу;
- в) продовольчі супермаркети;
- г) національний банк України.

3. До основних принципів регулювання фондового ринку не відносяться:

- а) незалежності органів виконавчої влади;
- б) послідовності;
- в) відповідності;
- г) спільності.

4. Основними проблемами координації діяльності на фондовому ринку є:

- а) координаційна рада так і не стала головним координуючим органом державного регулювання в сфері фондового ринку;
- б) відсутність реального механізму координації діяльності координаційної ради з іншими органами державного регулювання;
- в) значна кількість нормативно-правових актів міжвідомчого характеру;
- г) всі відповіді правильні.

5. До складу Координаційної ради входять:

- а) керівники фондового ринку;
- б) Президент України;
- в) керівники державних органів.

6. Поширеними порушеннями прав інвесторів, що підривають довіру до українського фондового ринку є:

- а) порушення порядку та термінів виплати дивідендів;
- б) прийняття емітентами порядку проведення загальних зборів акціонерів;
- в) правильні відповіді а) і б).
- г) високий курс іноземної валюти.

Практичне заняття 4

- 1. Тема: Фінансово - кредитні посередники та їх роль у стимулюванні інноваційно- інвестиційної активності в трансформації економіки.**

План.

1. Банківська система України.
2. Інтеграція у міжнародні банківські структури.
3. Зростання ролі у банківському секторі країн Центральної і Східної Європи.
4. Страхові компанії України.
3. Лізингові компанії України.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Вивчення даної теми варто розпочати з вивченням банківської системи України, її ролі як фінансово-кредитного посередника в інноваційно-інвестиційних перетвореннях. Необхідно вивчити основні показники плато- і кредитоспроможності, а також їх ліквідність. З'ясувати можливість інтеграції вітчизняних банків у міжнародні банківські структури. Зростання ролі у банківському секторі країн Центральної і Східної Європи.

Потім необхідно вивчити місце і роль страхових компаній на ринку капіталів. Страхові компанії як джерело фінансових ресурсів. З'ясувати стан українського страхового ринку. Результати діяльності страхового ринку.

Студентам також варто вивчити необхідність існування лізингових компаній. Лізингові послуги. Важливо засвоїти види лізингу.

Питання для самоконтролю

1. Дайте коротку характеристику банківської системи України.
2. На які види поділяються банки в Україні?
3. Необхідність інтеграції у міжнародні банківські структури. Переваги та недоліки.
4. Яка роль країн Центральної і Східної Європи в банківському секторі?
5. Яку роль відіграють страхові компанії в процесі формування фінансових ресурсів?
6. Охарактеризуйте стан страхового ринку України.
7. Необхідність лізингових операцій в економіці країни.
8. Які види лізингу Вам відомі?
9. Хто виступає суб'єктами лізингової угоди?
10. Які дві основні форми має лізинг? Дайте їх коротку характеристику.

Тематика рефератів

1. Проблеми розвитку вітчизняної банківської системи.
2. Роль страхових компаній в процесі формування фінансових ресурсів.
3. Зарубіжний досвід функціонування лізингових компаній.

Тести

1. Який із видів страхування у даний час є одним із найбільш популярних і перспективних?

- а) страхування майна та відповідальності;
- б) автострахування;
- в) страхування сільськогосподарських ризиків;
- г) особисте страхування.

2. Суб'єктами лізингової угоди є три сторони:

- а) лізингодавець;
- б) постачальник або підприємство виробник основних засобів;
- в) споживач або підприємство виробник основних засобів;
- г) лізингова фірма – лізингодавець, орендодавець;
- д) вірні відповіді а,б,г.

3. Згідно змінам іноземний банк є:

- а) державною установою;
- б) неофіційно зареєстровано установою;
- в) кредитною установою здійснює залучення у вигляді грошових коштів фізичних і юридичних осіб;
- г) немає правильної відповіді.

4. Лізинг – це:

- а) форма довгострокової оренди, пов'язана з переданням в користування устаткування, обладнання;
- б) форма короткострокової оренди, пов'язана з переданням в користування устаткування, обладнання;
- в) форма середньострокової оренди, пов'язана з переданням в користування устаткування, обладнання.

5. Баланс активів і пасивів банківської системи визначається:

- а) динамікою кредитів і депозитів;
- б) необхідністю відповідності адекватності капіталу;
- в) немає правильної відповіді.

6. За обсягами лізингових операцій лідирує:

- а) південна Америка;
- б) північна Америка;
- в) північна Німеччина;

г) немає вірної відповіді.

7. Провідну роль у розвитку банківського сектора відіграє міжнародний банк, він:

- а) стимулює інвестиції інших компаній;
- б) забезпечує ринки кредитними ресурсами;
- в) приносить різноманітності ноу-хау;
- г) посилює конкуренцію.

8. Серйозним джерелом фінансових ресурсів в розвиток економіки України можна віднести:

- а) транспортні компанії;
- б) лізингові компанії;
- в) страхові компанії;
- г) всі відповіді правильні.

9. Розрізняють 2-ва види лізингу:

- а) операційний;
- б) інноваційний;
- в) фінансовий;

10. В Законі України "Про банки та банківську діяльність" говориться про те, що:

- а) Україна вступає в СОТ;
- б) іноземці мають можливість відкрити банк;
- в) можливість відкрити іноземними банками своїх філій;

11. Вимоги до іноземних банків є такі:

- а) регульований капітал іноземного банку повинен бути не менше 150млн.євро;
- б) встановлення етичних норм і самострахування;
- в) правильні відповіді а і б;
- г) нема правильної відповіді.

Практичне заняття 5

Тема: Теорія грошей і практика ринкової економіки.

План.

1. Теорія вартості грошей у часі: майбутня вартість грошей.
2. Теперішня вартість грошей.
3. Елементи теорії процентів.
4. Дисконтування грошових потоків.
5. Практика визначення номінальної процентної ставки позичкового капіталу.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Вивчення матеріалу даної теми необхідно розпочати зі з'ясування концепції вартості грошей в часі. В цьому контексті необхідно засвоїти поняття майбутньої вартості грошей і методику її розрахунку. Потім потрібно опанувати теорію теперішньої (сучасної) вартості грошей та методику її визначення.

Студентам також варто опанувати елементи теорії процентів: складний процент; дисконтування грошових потоків та їх нарощування. Необхідно врахувати вплив інфляції на теперішню і майбутню вартість грошей.

Варта уваги практика визначення номінальної процентної ставки позичкового капіталу. Також потрібно з'ясувати відношення до інфляції в реальній практиці. Нарощування і дисконтування грошових потоків. Альтернатива варіантів вкладання і нарощування грошових засобів методом дисконтування.

Питання для самоконтролю

1. Що таке майбутня вартість грошей?
2. Як Ви розумієте термін “нарощення майбутньої вартості грошей”?
3. Що таке теперішня вартість грошей?
4. Охарактеризуйте процес дисконтування теперішньої вартості грошей.
5. Що таке складний процент?
6. Для чого використовується ставка дисконту?
7. Дайте визначення номінальній сумі грошових засобів.
8. Що таке реальна сума грошових засобів?
9. Дайте характеристику таким термінам як “температура інфляції” і “індекс інфляції”?
10. Як відбувається дисконтування грошових потоків?

Тематика рефератів

1. Вплив рівня інфляції на теперішню і майбутню вартість грошей.

Тести

- 1. Сума інвестованих в нинішній момент грошових засобів, в які вони перетворюються через певний період часу з урахуванням певної процентної ставки називається:**
  - а) теперішньою вартістю грошей;
  - б) майбутньою вартістю грошей;
  - в) складним процентом;
  - г) сумою дисконту.

- 2. Сума майбутніх грошових надходжень, приведених з урахуванням певної процентної ставки до теперішнього моменту називається:**
  - а) теперішньою вартістю грошей;
  - б) складним процентом;
  - в) майбутньою вартістю грошей;
  - г) ставкою дисконту.

- 3. Коефіцієнт відношення чистого прибутку до доходу від реалізації продукції характеризує:**
  - а) ефективність співвідношення витрат на виробництво продукції і ціни, за якою ця продукція реалізується;
  - б) ефективність інвестування галузі;
  - в) ефективність співвідношення залучених коштів на виробництво.

- 4. Типові вихідні грошові потоки – це:**
  - а) зменшення витрат (собівартості товарів);
  - б) потокові інвестиції;
  - в) вивільнення оборотних засобів;
  - г) додатковий обсяг продажу і збільшення ціни товару.

- 5. Формулою визначення коефіцієнта витрат є:**
  - а) різні статті витрат / чистий дохід від реалізації;
  - б) різні статті витрат + чистий дохід від реалізації;
  - в) немає вірної відповіді.

- 6. В процесі порівняння вартості грошових засобів при їх вкладенні і поверненні прийнято використовувати такі основні поняття, як:**
  - а) минула вартість грошей;
  - б) теперішня вартість грошей;
  - в) Майбутня вартість грошей;
  - г) вірні відповіді б, в.

- 7. Оцінка суми грошових засобів без урахування зміни купівельної спроможності грошей називається:**
  - а) реальною сумою грошових засобів;
  - б) номінальною сумою грошових засобів;
  - в) темпом інфляції;
  - г) індексом інфляції.

Практичне заняття 6

Тема: Інвестиційний менеджмент і ринкова економіка

План.

1. Джерела і практика фінансування інвестицій.
2. Основні відмінності між власними і позичковими засобами.
3. Вартість капіталу підприємства і норма прибутковості капітального вкладення.
3. Моделі визначення вартості власного і позичкового капіталу.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

При вивченні даної теми необхідно розпочати з вивчення структури інвестицій (прямих, супутніх і інвестицій у НДДКР). Варто з'ясувати напрями вкладання прямих інвестицій (в основні засоби, в оборотні засоби, в нематеріальні активи). Потім потрібно вивчити джерела і практика фінансування інвестицій. Структура і характеристика необхідних інвестицій. Власні фінансові засоби. Відмінності між власними і позичковими засобами.

Вартість капіталу підприємства і норма прибутковості капітального вкладення. Поняття і економічна сутність вартості капіталу. Фактори впливу на вартість капіталу. Моделі визначення вартості власного і позичкового капіталу. Форми структури капіталу для фінансування проектів та визначення його обсягу.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення терміну “інвестиції”.
2. Що таке інвестиції в нематеріальні активи?
3. Охарактеризуйте супутні інвестиції.
4. Вкажіть основні джерела фінансування інвестицій.
5. Що таке залучені фінансові засоби?
6. Яку роль відіграє лізинг у формуванні інвестиційних ресурсів?
7. Що таке вартість капіталу?
8. Перерахуйте основні фактори, що впливають на вартість капіталу.
9. Дайте характеристику моделям визначення вартості власного капіталу.
10. Наведіть коротку характеристику моделей визначення вартості позиченого капіталу?

Тематика рефератів

1. Лізин як форма залучення інвестицій.
2. Проблеми інвестування коштів в нематеріальні активи.

Тести

1. Необхідні інвестиції поділяються на:

- а) модернізовані і технологічні;
- б) прями, супутні і інвестиції у НДДКР;
- в) супутні, проектні, загальні.

2. Типи іноземних інвестицій:

- а) прями інвестиції;
- б) портфельні інвестиції;
- в) правильні відповіді а і б;
- г) інша відповідь.

3. Капітальні вкладення визнаються ефективними, якщо цей потік достатній для:

- а) виділення структурних підрозділів компанії;
- б) забезпечення виплати дивідендів;
- в) повернення вихідної суми капітальних вкладень;
- г) аналізу управління обіговим капіталом.

4. Що розуміють під вартістю капіталу:

- а) необхідний обсяг інвестицій;
- б) доход, який повинні принести нові капітальні вкладення для того, щоб вони могли себе виправдати;
- в) процентні платежі, що включаються у витрати.

5. За використання фінансових засобів необхідно платити незалежно від джерел їх отримання у вигляді:

- а) у вигляді дивідендів для власних засобів
- б) у вигляді процентних відрахувань для позичених засобів
- в) усі відповіді вірні.

6. Вартість власного капіталу це:

- а) доход, який повинні принести нові капітальні вкладення для того, щоб вони могли себе виправдати;
- б) грошовий доход, який хочуть отримати власники привілейованих акцій;
- в) грошовий доход, який хочуть отримати власники звичайних акцій.

7. Фактори, що впливають на вартість капіталу

- а) рівень доходності інших інвестицій;
- б) рівень ризику даної інвестиції;
- в) джерела фінансування;
- г) усі відповіді вірні.

8. Яка формула визначення мобілізованих внутрішніх ресурсів

- а) $M=A-N+(-)K$
- б) $M=N+A-D$
- в) $M=A+N+K$

Практичне заняття 7

Тема: Проектний аналіз оцінювання ефективності капітальних інвестицій

План.

1. Міжнародні принципи оцінки ефективності інвестицій.
2. Основні методи оцінювання ефективності капітальних інвестицій.
3. Прогноз прибутків і грошових потоків у процесі реалізації інвестиційного проекту.
4. Порівняння розрахункової вартості капіталу з прогнозними грошовими потоками при оцінюванні ефективності капітальних інвестицій.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Вивчення цієї теми рекомендується розпочати зі з'ясування міжнародних принципів оцінки ефективності інвестицій: повернення інвестованого капіталу виконується на основі показника грошового потоку; інвестований капітал приводиться до теперішнього часу; дисконтування капітальних вкладень і грошових потоків проводиться за різними ставками дисконту; визначення ставки дисконту ґрунтується на структурі капітальних вкладень.

Другим питанням при вивченні матеріалу є опанування суті основних методів ефективності капітальних вкладень: метод дисконтованого періоду окупності; метод чистого сучасного (поточного) значення (NPV або ЧПВ-метод), метод прогнозних грошових потоків; оцінка впливу інфляції на ефективність інвестицій; метод внутрішньої норми прибутковості чи рентабельності (IRR). Потім необхідно порівняти NPV і IRR методи між собою.

Важливим питанням є прогноз прибутків і грошових потоків у процесі реалізації інвестиційного проекту. При цьому необхідно вивчити фактори, які необхідно врахувати при прогнозуванні прибутку: виручка, витрати та інфляція.

Насамкінець студентам потрібно опанувати методикою розрахунку методів оцінки інвестиційних проектів: традиційний метод та метод власного капіталу. Варто з'ясувати на яких положеннях ґрунтується кожен з методів.

Питання для самоконтролю

1. Дайте характеристику міжнародним принципам оцінки ефективності інвестицій.
2. Які існують основні методи оцінки ефективності капітальних вкладень?
3. Поясніть суть методу чистого сучасного значення (NPV).
4. В чому особливість методу прогнозних грошових потоків?
5. Який вплив здійснює інфляція на ефективність інвестицій?
6. Вкажіть суть методу внутрішньої норми прибутковості (IRR)?
7. Назвіть правило прийняття рішення на основі IRR?

8. Які фактори необхідно враховувати при прогнозуванні прибутку?
 9. Навіщо потрібно враховувати вплив інфляції на рівень прибутку?

Тематика рефератів

1. Порівняння розрахункової вартості капіталу з прогнозними грошовими потоками при оцінці ефективності інвестицій

Тести.

1. До найбільш розповсюджених показників ефективності капітальних вкладень не відносяться:

- а) чиста поточна вартість інвестиційного проекту (NPV);
 б) внутрішня норма рентабельності (прибутковості, доходності) (IRR);
 в) дисконтований термін окупності DPB .
 г) тривалість обороту оборотного капіталу.

2. Метод чистого сучасного значення (NPV) визначається за формулою:

- а) $NPV = \sum_{k=0}^n \frac{CF_k}{(1+r)^k}$;
 б) $NPV = \frac{\Pi}{C} \times 100$;
 в) $NPV = \frac{\Pi}{OF + OBF} \times 100$;
 г) $NPV = \sum_{j=1}^n \frac{CF_j}{(1+IRR)_j} = CF_0$.

3. Внутрішня норма прибутковості (IRR) – це:

- а) рівень інфляції в країні;
 б) значення показника дисконту, при якому теперішнє значення інвестицій рівне поточному значенню потоків грошових засобів за рахунок інвестицій;
 в) відношення прибутку до вартості основного і оборотного капіталу;
 г) відношення постійних витрат до змінних витрат.

4. Внутрішня норма прибутковості (IRR) визначається за формулою:

- а) б) $NPV = \frac{\Pi}{C} \times 100$;
 б) $NPV = \frac{\Pi}{OF + OBF} \times 100$;
 в) $NPV = \sum_{j=1}^n \frac{CF_j}{(1+IRR)_j} = CF_0$.
 г) $NPV = \sum_{k=0}^n \frac{CF_k}{(1+r)^k}$;

5. При прогнозуванні прибутку в процесі реалізації інвестиційного проекту враховують вплив наступних факторів:

- а) виручки і витрат;

- б) інфляції і курсу долара;
- в) виручки і курсу долара.

Розділ 2. “СТРАТЕГІЧНА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ”

Практичне заняття 8

Тема: Фінансовий аналіз компанії (міжнародний стандарт).

План.

1. Основні фінансові документи і показники.
2. Аналіз виробничої діяльності.
3. Аналіз управління ресурсами.
4. Оцінювання компанії з позиції власників.
5. Оцінювання компанії з точки зору позикодавців.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Вивчення даної теми необхідно розпочати з ознайомлення з основними фінансовими документами і показниками, які використовуються у фінансовому аналізі компанії (баланс, звіт про фінансові результати). Потім студентам варто ознайомитись з фінансовими показниками за сферами діяльності та групами користувачів: керівництво компанії (аналіз операцій; управління ресурсами; прибутковість), власники компанії (прибутковість; розподіл прибутку; показники ринку) і позичкодавці (ліквідність; фінансовий важіль; обслуговування боргу).

Важливим питанням цієї теми є аналіз виробничої діяльності компанії. В цьому питанні необхідно з'ясувати як відбувається аналіз показників валового прибутку і собівартості реалізованої продукції, визначення коефіцієнтів чистого прибутку, аналіз операційних витрат, аналіз частки прибутку на покриття постійних витрат.

Після вивчення аналізу виробничої діяльності компанії переходять до аналізу управління ресурсами: визначення коефіцієнта оборотності активів, аналіз управління обіговими капіталами, аналіз прибутковості.

Необхідною умовою ефективності діяльності компанії є її оцінка з позиції власників. В цьому питанні студентам варто вивчити показники прибутковості (норма прибутку на чистий капітал, норма прибутку на звичайні акції, прибуток на одну акцію, поступлення грошей на 1 акцію, ріст ціни акції, загальний прибуток акціонерів). Потім переходять до вивчення розподілу прибутку (дивіденди на 1 акцію, дивідендний доход, коефіцієнт виплат по акціях, забезпеченість виплати дивідендів). Завершують аналіз ефективності компанії вивченням показників ринку (коефіцієнт ціни на 1 акцію, відношення ринкової вартості акції до балансової, відносний рух ціни).

Важливим етапом в розвитку компанії є оцінювання її з точки зору позикодавців. В цьому питанні студентам необхідно вивчити ліквідність компанії і її вимірювання, фінансовий важіль і методику його розрахунку, обслуговування боргу компанії.

Питання для самоконтролю

1. Які фінансові документи використовуються для дослідження виробничої діяльності компанії?
2. На які групи поділяються користувачі фінансової звітності?
3. За якими показниками відбувається аналіз виробничої діяльності?
4. Назвіть методику визначення коефіцієнта чистого прибутку.
5. Для чого проводять аналіз частки прибутку на покриття постійних витрат?
6. За допомогою яких показників відбувається аналіз управління ресурсами?
7. Поясніть суть методів LIFO і FIFO.
8. Як розраховується норма прибутку на активи з прибутку до сплати процентів і податків?
9. За якими критеріями відбувається оцінка компанії з позиції її власників?
10. Поясніть суть методики розподілу прибутку на підприємстві.
11. За допомогою яких показників відбувається оцінка компанії з точки зору позикодавців?

Тематика рефератів

1. Оцінка компанії з точки зору її позикодавців.

Тести

1. Що собою являє показник прибутковості?

- а) сума прибутку або доходів;
- б) собівартість продукції мінус витрати;
- в) відношення прибутку до суми власного капіталу.

2. Як розрахувати показник “норма прибутку на звичайні акції”?

- а) $\frac{\text{чистий прибуток на звичайні акції}}{\text{середня кількість звичайних акцій за рік}}$ прибуток на одну акцію
- б) $\frac{\text{чистий прибуток на звичайні акції}}{\text{середня сума звичайних акцій за рік}} = \%$
- в) $\frac{\text{чистий прибуток на звичайні акції}}{\text{середня кількість акцій в обігу}}$
- г) інша відповідь

3. Дивіденди – це:

- а) частина чистого прибутку, розподілена між учасниками відповідно до частки їхньої участі у власному капіталі підприємства;
- б) платіж, який здійснюється юридичною особою на користь власника корпоративних прав емітованих такою юр. особою, у зв'язку з розподілом частини прибутку;
- в) прийняття рішення керівництвом підприємства виплачувати прибутки у

вигляді вкладів.

4. У яких випадках застосовується коефіцієнт виплат по акціях?

- а) коли оголошення дивідендів на одну акцію робиться радою директорів підприємства;
- б) коли власників компанії завжди цікавить в якій степені дивіденди забезпечені прибутком і наявними поступленнями;
- в) коли характеризується дивідендна політика компанії і описує частку прибутку, виплачену акціонерам у наявній формі;
- г) вірна відповідь відсутня.

5. Основні коефіцієнти, які характеризують вартість акцій на фондовому ринку.

- а) співвідношення ціни акції прибутку на 1 акцію та співвідношення ринкової і балансової вартості акції;
- б) співвідношення забезпеченості виплати дивідендів і ринкової і балансової вартості акції;
- в) співвідношення ринкової вартості акції до балансової.

6. Як розраховується показник “ціна на 1 акцію”?

- а) $\frac{\text{дивіденди наявними на 1 акцію}}{\text{прибуток на 1 акцію}}$
- б) $\frac{\text{дивіденди на 1 акцію}}{\text{середня ринкова ціна акції}} = \text{дивідендний дохід}$
- в) $\frac{\text{ринкова ціна 1 акції}}{\text{прибуток на 1 акції}} = \text{кратне прибутку} = (\text{коефіцієнт ціна на 1 прибутку})$
- г) інша відповідь

7. Що таке ліквідність?

- а) можливість перетворення статей активу балансу;
- б) здатність підприємства швидко придбати активи;
- в) заборгованість підприємства перед кредиторами.

8. Охарактеризуйте коефіцієнт покриття:

- а) оцінка підприємства в статистичному стані;
- б) абсолютна зміна вартості акцій, які знаходяться у власності підприємства;
- в) співвідношення мобільних ліквідних активів і короткострокових зобов'язань.

9. Як розраховується коефіцієнт покриття?

- а) $\frac{\text{чистий прибуток}}{\text{чистий власний капітал}}$

б) $\frac{\text{чистий прибуток}}{\text{активи}}$

в) $\frac{\text{поточні активи}}{\text{поточні зобов'язання}}$

10. Як охарактеризувати вартість при терміновому продажу?

- а) вартість, яку будуть мати різні активи компанії у випадку їх термінового продажу;
- б) відношення заборгованості до капіталізації;
- в) чистий прибуток до сплати % і податків.

11. Собівартість реалізованої продукції розраховується з виразу:

- а) собівартість реалізованої продукції / обсяг продажу;
- б) валовий прибуток / обсяг продажу;
- в) прибуток / на собівартість продукції;
- г) обсяг продажу / собівартість продукції.

12. Коефіцієнт оборотні активів визначається:

- а) чистий дохід від реалізації / загальна сума активів;
- б) загальна сума активів / чистий дохід від реалізації;
- в) нетто-активи / чистий дохід від реалізації;
- г) прибуток / чистий дохід від реалізації.

13. Товарно матеріальні цінності списуються на собівартість продукції за допомогою методів:

- а) LIFO і FIFO;
- б) середня вартість запасів;
- в) прямолінійним методом;
- г) методом прискореного списання коштів.

14. До показників розподілу прибутку відносяться:

- а) дивіденди на 1 акцію, коефіцієнт виплати по акціях;
- б) дивіденди на 1 акцію, норма прибутку на 1 акцію;
- в) прибуток на 1 акцію, норма прибутку на 1 акцію;
- г) коефіцієнт оборотності активів, дивіденди на 1 акцію.

15. Оцінка компанії з точки зору позикодавців відбувається за наступними критеріями:

- а) ліквідність, фінансовий важіль, обслуговування боргу;
- б) прибутковість, стійкість, стабільність;
- в) фінансова незалежність, активність, платоспроможність;
- г) ліквідність, платоспроможність, стійкість.

Практичне заняття 9

Тема: Фінансові аспекти злиття і поглинання компаній

План.

1. Хвилі злиття і національна економіка.
2. Види і мотиви злиття і поглинання.
3. Механізм злиття і поглинання.
4. Фінансовий аналіз вигащів і втрат від об'єднання компаній.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

При вивченні даної теми необхідно розпочати з вивчення хвиль злиття і їх ролі в національній економіці. Варто вивчити види і мотиви злиття та поглинання. Потім варто з'ясувати переваги злиття і поглинання: економія на масштабі, економія за рахунок вертикальної інтеграції, комбінування ресурсів, потенційна економія на податкових платежах, можливості використання тимчасово вільних фондів, підвищення ефективності використання ресурсів.

Студентам важливо вивчити механізм злиття і поглинання компаній. В цьому питанні потрібно ознайомитись з організаційними питаннями злиття, податковими факторами, виділення структурних підрозділів компанії.

Важливим питанням є фінансовий аналіз вигащів і втрат від об'єднання компаній. Студентам необхідно дослідити способи оцінювання вигащів і втрат від злиття і поглинання, визначення витрат на проведення злиття і поглинання, тактика одержання вигащів від злиття, викуп компанії в кредит, загальне оцінювання вигащів і втрат від об'єднання компаній.

Питання для самоконтролю

1. Вкажіть необхідність злиття і поглинання компаній.
2. Охарактеризуйте види і мотиви злиття і поглинання.
3. Що забезпечує економія на масштабі?
4. Які переваги забезпечує економія за рахунок вертикальної інтеграції?
5. Навіщо компанії здійснюють комбінування ресурсів?
6. Поясніть суть економії злиття і поглинання на податкових платежах.
7. В чому полягає суть ефективності використання ресурсів при злитті компаній.
8. Назвіть вигащі і втрати від об'єднання компаній.

Тести.

1. Що менеджери компаній включають при аналізі злиття або поглинання з прогнозу майбутніх грошових потоків компаній, яку збираються приєднати

- а) очікуваний чистий вигащ = дисконтний потік грошових засобів – платежі наявними
- б) витрати = платежі наявними – ринкова вартість компаній
- в) вигащ = платежі наявними – чиста приведена вартість

- 2. При оцінці акцій компаній потенційним інвестором приведена вартість виражає вартість компанії як окремої одиниці , при якій ситуації це відбудеться**
- а) коли злиття немає
  - б) коли існує процес злиття
  - в) обидві відповіді вірні
- 3. Які основні показники оцінки компанії перед її злиттям**
- а) витрати , ринкова вартість компанії
  - б) курс акцій , кількість акцій , ринкова вартість компанії
  - в) валовий капітал
- 4. Угода при якій у разі викупу компанії групу інвесторів очолюють її менеджери , то таку угоду називають**
- а) викуп компанії керівником
  - б) викуп компанії АТ
  - в) викуп компанії персоналом
- 5. Надбавка або премія , яку покупцю слід заплатити за компанію зверх її вартості як окремої незалежної одиниці, це є:**
- а) витрати
  - б) виграш
  - в) правильної відповіді немає
- 6. За яких умов здійснюється злиття компаній**
- а) якщо виграш нижчий за витрати злиття
  - б) якщо виграш рівний з витратами злиття
  - в) якщо виграш вищий витрат злиття
- 7. У випадку коли покупці покривають витрати злиття, а продавці отримують суттєві виграші, то можна зробити висновок, що:**
- а) результат зливів є позитивний
  - б) результат зливів є негативний
  - в) вагомого значення немає
- 8. Що представляють собою витрати , які виникають в процесі злиття, що покупець платить за компанію понад її вартість як окремої економічної одиниці**
- а) ринкова вартість
  - б) премія або надбавка
  - в) реальна ціна
- 9. Для чого менеджери компаній чітко аналізують злиття компаній перед тим як приєднати**
- а) для збільшення доходів і зменшення витрат
  - б) щоб оцінити можливості компанії

в) щоб розширити компанію

10. При купівлі компанії фірми-покупці часто конкурують між собою, при цьому виникає ситуація подібна:

- а) ярмарці
- б) ринку
- в) аукціону

11. Які компанії можуть забезпечити виробництво відсутніх компонентів для успіху ринкової стратегії крупних компаній:

- а) нафтодобувні;
- б) холдинги;
- в) дрібні компанії.

12. Поява у компанії тимчасово вільних грошових засобів може стати мотивом для здійснення:

- а) реорганізації;
- б) злиття;
- в) диверсифікації.

13. Компанії з недостатньо ефективними методами управління перетворюються на:

- а) потенційні об'єкти поглинання;
- б) потенційні суб'єкти поглинання;
- в) потенційні об'єкти інвестування.

14. Коли відбуваються об'єднання двох компаній, яке передбачає, що одна з учасниць угоди приймає на свій баланс всі активи і зобов'язання другої компанії скільки відсотків акціонерів повинні схвалити таку угоду:

- а) 30%;
- б) 50%;
- в) 90%.

15. При умові комбінування ресурсів обидві компанії будуть коштувати:

- а) дешевше у порівнянні з величиною їх сумарної вартості до об'єднання;
- б) дорожче у порівнянні з величиною їх сумарної вартості до об'єднання;
- в) їх ціна не зміниться.

16. Якщо угода злиття підлягає оподаткуванню, то компанія повинна сплатити:

- а) податок на прибуток;
- б) податок на додану вартість;
- в) податок на курсові доходи.

17. Якщо ринкова вартість компанії в результаті поглинання вища, ніж сума вартостей до їх об'єднання, виникають:

- а) виграші;
- б) втрати;
- в) немає правильної відповіді.

18. Чиста приведена вартість для власників компанії А, що виникає від поглинання компанії В, вимірюється різницею:

- а) витрат і виграшів;
- б) виграшів і витрат;
- в) наявних платежів і витрат.

19. Якщо спостерігається позитивна різниця між ринковою вартістю компанії в результаті поглинання і сумою вартості компанії до їх об'єднання, то проведення поглинання:

- а) недоцільне;
- б) економічно виправдане;
- в) неприбуткове.

20. Назвіть найбільш розповсюджений мотив для проведення операцій з виділення структурних підрозділів:

- а) підвищення ефективності;
- б) зменшення витрат;
- в) ухилення від податків.

Практичне заняття 10

Тема: Корпоративні структури, їх типи та особливості створення

План.

1. Корпоративна структура як стратегічний альянс.
2. Спільні підприємства.
3. Технополіси і технопарки.
4. Корпорації і фінансово-промислові групи.
5. Стратегічні індустріальні кластери.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Корпоративна структура як стратегічний альянс. Форми та передумови створення альянсів. Вибір партнера: три основні критерії. Планування і структурування альянсу. Управління ризиками. Типи корпоративних структур, їх функції і особливості.

Спільні підприємства. Особливості заснування і функціонування. Практика створення спільних підприємств в Україні.

Технополіси і технопарки. Світовий досвід. Проблеми створення в Україні.

Корпорації і фінансово-промислові групи. Японські корпоративні структури (кейрецу, дзайбацу). Перспективи створення корпорацій і фінансово-промислових груп в Україні.

Стратегічні індустріальні кластери. Світовий досвід. Досвід і проблеми створення в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть форми та передумови створення життєздатних стратегічних альянсів.
2. Дайте характеристику основним критеріям вибору партнера.
3. Дайте характеристику основним етапам планування і структурування альянсу.
4. Назвіть основні елементи управління ризиками співробітництва з конкурентами.
5. Які Ви знаєте типи корпоративних структур?
6. Які функції виконують корпоративні структури?
7. Що таке підприємство?
8. Дайте визначення поняттю товариство.
9. Дайте характеристику спільним підприємствам.
10. Особливості функціонування технополісів і технопарків.
11. Охарактеризуйте особливості функціонування корпорацій і ФПГ.
12. Що таке кейрецу?
13. що заважає створенню корпорацій і ФПГ в Україні.

14. Що таке кластери і як вони функціонують?

Тести

- 1. Довгострокові корпоративні відносини між двома (або >) фірмами або підприємствами це:**
  - а) кластери;
  - б) стратегічні альянси;
  - в) акціонерні товариства.

- 2. При виборі партнера враховуються такі критерії:**
  - а) сумісність, здібності, зобов'язання;
  - б) порядність, чесність;
  - в) комунікабельність.

- 3. Скільки кроків потрібно пройти для створення життєздатного альянсу?**
  - а) 7
  - б) 12
  - в) 15

- 4. Стратегія створення альянсу передбачає пошук відповідей на такі запитання:**
  - в) які сильні та слабкі сторони потенційного партнера?
  - а) які мотиви і цілі потенційного партнера?
  - б) який основний внесок партнера у створення альянсу?
  - г) усі відповіді правильні.

- 5. Існують такі типи корпоративних структур:**
  - а) підприємства, асоціації;
  - б) товариства, корпорації;
  - в) підприємства, товариства, інтегровані виробничо-торговельні структур.

- 6. Юридична особа, що діє на умовах повного госпрозрахунку, самофінансування та самокупності, визначає основну ланку господарського комплексу країни – це:**
  - а) товариство;
  - б) підприємство;
  - в) корпорація.

- 7. Об'єднання громадян та (або) господарських суб'єктів для спільної господарської діяльності на основі договорів між ними – це:**
  - а) товариство;
  - б) компанія;
  - в) підприємство.

- 8. Акціонерне товариство, акції якого розповсюджуються між засновниками і не можуть розповсюджуватися шляхом підписки, купуватися та продаватися на біржах – це:**

- а) акціонерні товариства відкритого типу;
- б) акціонерні товариства закритого типу;
- в) акціонерні товариства змішаного типу.

9. Товариство, учасники якого відповідають за його борг своїми внесками до статутного фонду, а при недостатчі цих сум – належним їм майном – це:

- а) товариство з обмеженою відповідальністю;
- б) командитне товариство;
- в) товариство з додатковою відповідальністю.

10. Договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів, з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників – це:

- а) концерн;
- б) корпорація;
- в) асоціація.

11. Форма інтегрованої структури, яка створюється на принципі концентрації власності учасників та централізованого органу контролю є:

- а) конгломерат;
- б) концерн;
- в) кластер.

12. Форма корпоративного об'єднання, що є юридичною особою, яка володіє контрольним пакетом акцій інших компаній і виконує функції управління – це:

- а) холдингова компанія;
- б) концерн;
- в) корпорація.

13. Тимчасове статутне об'єднання промислового та банківського капіталів для досягнення спільної мети – це:

- а) акціонерне товариство;
- б) холдинг;
- в) консорціум.

14. Добровільні відкриті організаційно-правові та виробничо-торговельні структури з високим рівнем координування функцій та стосунків направлених на досягнення кінцевих позитивних результатів – це:

- а) індустріальні кластери;
- б) горизонтальні кластери;
- в) вертикальні кластери.

15. Уперше вивчив і дослідив кластери американський економіст:

- а) М.Вебер;
- б) О.Маслоу;
- в) М.Портер.

16. Що являє собою “кейрецу”?

- а) зв'язувати, приєднувати;
- б) ділити, поділяти;
- в) вирішувати, приймати рішення.

17. Які є групи кейрецу?

- а) великі, малі;
- б) вертикальні, горизонтальні;
- в) не має правильної відповіді.

18. Які є типи вертикальних кейрецу?

- а) виробничі;
- б) електронні;
- в) торгівельні;
- г) відповіді а і в.

19. Що є основними характеристиками горизонтальних кейрецу?

- а) наявність центрального банку групи;
- б) наявність центральної торгівельної компанії;
- в) президентська рада;
- г) взаємне володіння акціями;
- д) директори, що призначаються;
- е) внутрішньогрупове фінансування;
- є) внутрішньогрупова торгівля;
- ж) усі відповіді вірні.

20. Які функції центрального банку

- а) надання кредитів
- б) збирання, зберігання, представлення інформації про компанії що входять в групу
- в) оцінка фінансового стану компанії

21. Яку роль відіграє президентська рада?

- а) зміцнення зв'язків між керівниками компаній
- б) вирішення важливих завдань
- в) спілкування старих друзів

22. Скільки разів збирається президентська рада?

- а) раз на місяць
- б) раз на рік
- в) раз на квартал

23. За рахунок чого утворилось взаємне володіння акціями?

- а) за рахунок лібералізації економіки
- б) за рахунок перехресного володіння
- в) купівлі акцій за наказом уряду

24. На що спрямоване взаємне володіння акціями?

- а) стабілізацію акціонерного капіталу
- б) зменшення загрози перехоплення капіталу іноземними компаніями
- в) немає правильної відповіді

25. Яка частина усіх акцій Японії обертається на вільному ринку?

- а) 10%
- б) 50%
- в) 25%

26. Скільки виділяють основних горизонтальних груп?

- а) 9
- б) 6
- в) 11

27. Яка з цих груп є найстарішою?

- а) The Mitsui Group
- б) The Sumitomo Group
- в) The Fuyo Group

28. У складі чого взаємодіють фірми у виробничих вертикальних кейрецу?

- а) піраміди
- б) трикутника
- в) квадрата

29. Хто знаходиться на верхівці виробничих кейрецу?

- а) фірма–виробник кінцевого продукту
- б) фірма–постачальник ресурсів
- в) фірма–посередник

30. Яка основна роль центральної торговельної компанії?

- а) координування діяльності групи по всіх аспектах діяльності
- б) здійснення моніторингу ринку
- в) проведення роз'яснювальних робіт

31. На яких засадах працюють господарські суб'єкти, що входять до складу індустріальних кластерів?

- а) синергитичних
- б) функціональних
- в) асоціативних

32. У міжнародній практиці відомі ... моделі створення спільних підприємств.

- а) 2;
- б) 3;
- в) 4.

33. Спільні підприємства на території України створюються, зазвичай, з метою

- а) надання підтримки внутрішній економічній реформі;
- б) поступової інтеграції господарства країни до структури світової економіки;
- в) всі відповіді правильні.

34. Скільки шляхів еквівалентного розподілу влади є важливими для початку функціонування спільного підприємства?

- а) 3;
- б) 4;
- в) 5.

35. Найбільш зріла форма інтеграції економіки України у світове господарство – це:

- а) технополіс;
- б) спільне підприємство;
- в) фінансово-промислова група.

36. Відоме спільне підприємство „АвтоЗАЗ-ДЕУ” є:

- а) українсько-китайським;
- б) українсько-корейським;
- в) українсько-німецьким.

37. Найважливішими передумовами для створення довгострокового бізнесу є:

- а) необхідність чітко визначитися з правом незалежності;
- б) дотримуватись установлених важливих правил;
- в) всі відповіді правильні.

38. Науково-технічні для створення і освоєння нових розробок.

- а) технополіси;
- б) фінансово-промислові групи;
- в) спільні підприємства.

39. Метою науково-технічних парків і технополісів є:

- а) створити сприятливі умови для максимального наближення науки до виробництва;
- б) забезпечення регіонального промислового розвитку;
- в) всі відповіді правильні.

40. Класичним прообразом майбутнього технополіса можна назвати

- а) Академмістечко під Новосибірськом;

- б) Орсей у Франції;
- в) Силіконова Долина в США.

Практичне заняття 11

Тема: Проектування регіонального індустріального кластера

План.

1. Положення про регіональний індустріальний кластер.
2. Дійсні члени кластера та їх функції.
3. Логістика як нова філософія управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками в індустріальному кластері.
4. Організаційно-методична робота з організації кластера.

МЕТОДИЧЕНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Положення про регіональний індустріальний кластер „Науковий виробничо-торговельний альянс”. Загальні положення. Структура кластера. Правовий статус. Завдання і функції. Предмет та мета діяльності. Координування діяльності членів кластера.

Дійсні члени кластера та їх функції. Органи координації діяльності кластера. Промислові та інші підприємства (компанії). Центральний банк кластера. Центральна торговельна компанія. Товарна універсальна біржа. Районні агроторгові доми. Торговельний дім індустріального кластера. Центр стандартизації і метрології. Торгово-промислова палата. Страхова компанія.

Логістика як нова філософія управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками в індустріальному кластері.

Організаційно-методична робота з організації кластера.

Питання для самоконтролю

1. Яка структура кластера?
2. В чому полягають завдання і функції кластера?
3. Охарактеризуйте предмет і мету діяльності кластера.
4. Як відбувається координація діяльності членів кластера?
5. Вкажіть дійсних членів кластера та їх функції.
6. Що таке логістика і необхідність її використання?

Тести.

1. Що є метою діяльності індустріального кластера?

а) виробництво та реалізація продукції (робіт, послуг) в рамках спільної діяльності;

б) захист інтересів учасників, підвищення конкурентоспроможності, стимулювання розвитку та розширення ринків збуту товарів, координування діяльності учасників, здійснення спільних інвестиційних програм;

в) корегування грошових потоків з урахуванням інфляції, захист інтересів учасників, підвищення конкурентоспроможності, стимулювання розвитку та розширення ринків збуту товарів, координування діяльності учасників,

здійснення спільних інвестиційних програм;

г) правильна відповідь відсутня.

2. Рішення Президентської ради індустріального кластера, прийняті на підставі подання призначених членів рад директорів є:

а) обов'язковими до виконання;

б) ліберальними;

в) інформуючими;

г) директивними.

3. До органів координації діяльності індустріального кластера належать:

а) Президентська рада;

б) Призначені члени рад директорів;

в) Торгово-промислова палата;

г) Центральний банк.

4. Функцією якого дійсного члена кластеру є оцінка фінансового стану компаній та оцінка ризиків?

а) Президентської ради;

б) Центральної торговельної компанії;

в) Товарної універсальної біржі;

г) Центрального банку кластера.

5. Діяльність торгового дому має такі основні напрями:

А) виробничий та технологічний;

Б) фінансовий, обліковий та інформаційний;

В) зовнішній та внутрішній;

Г) Всі відповіді правильні.

6. Виділіть функції призначених членів рад директорів ІК.

а) Взаємопов'язаність компаній всередині групи;

б) Спрощення питань взаємного спостереження і прийняття рішень;

в) Довгострокові угоди торговельних взаємодій між компаніями;

г) Всі відповіді правильні.

7. Скільки організацій входить до Вінницької торгово-промислової палати?

а) близько 140;

б) близько 170;

в) близько 200;

г) близько 230.

8. Що з переліченого є функціями Центральної торговельної компанії ІК?

а) збирання інформації про компанії, що входять до кластера;

б) квазістрахові функції;

в) внутрішньогрупове фінансування банками;

г) Упровадження торгових знаків та міжнародних стандартів.

9. Що з переліченого є функціями Президентської ради ІК?

- а) збирання інформації про компанії, що входять до кластера;
- б) квазістрахові функції;
- в) внутрішньогрупове фінансування банками;
- г) Упровадження торгових знаків та міжнародних стандартів.

10. Форфетування є характерним для:

- а) Президентської ради;
- б) Центральної торговельної компанії;
- в) Товарної універсальної біржі;
- г) Центрального банку кластера.

11. Суб'єкти господарювання, які об'єднані у науково-технологічний центр індустріального кластеру і співпрацюють з дійсними членами на договірних засадах є:

- а) ініціаторами-засновниками індустріального кластера;
- б) асоційованими членами індустріального кластера;
- в) привілейованими членами індустріального кластера;
- г) звичайними членами індустріального кластера.

12. За що в цілому відповідає логістика?

- а) за обслуговування споживача;
- б) за вантажно-розвантажувальні роботи;
- в) за вибір того чи іншого виду транспорту.

13. Як називають положення про регіональний індустріальний кластер?

- а) "Науково-виробничий альянс";
- б) "Науковий виробничо-торговий альянс";
- в) "Виробничо-торговельний альянс";
- г) "Торговельний альянс".

Практичне заняття 12

Тема: Основні напрями ринкової трансформації економіки регіону

План.

1. Удосконалення системи регіонального управління.
2. Формування регіональних ринків.
3. Створення ринкової інфраструктури в регіоні.
4. Перехід на засади інноваційно-інвестиційного розвитку.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Удосконалення системи регіонального управління. Становлення регіональної системи ринкових відносин. Формування регіональних ринків. Ринок товарів. Фінансовий ринок. Ринок праці. Ринок земельних ресурсів.

Створення ринкової інфраструктури в регіоні.

Перехід на засади інноваційно-інвестиційного розвитку. Стратегічні орієнтири розвитку. Поліпшення інвестиційного клімату в регіоні. Розвиток інноваційно-інвестиційного бізнесу. Використання можливостей з нарощування конкурентних переваг регіону. Стійкий розвиток регіонального аграрного і промислового комплексу.

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає суть регіонального управління?
2. Назвіть основні передумови становлення регіональної системи ринкових відносин.
3. Яким чином відбувається формування регіональних ринків?
4. Дайте характеристику регіональних ринків.
5. Що таке інфраструктура?
6. Перерахуйте елементи ринкової інфраструктури в регіоні.
7. В чому полягають особливості інноваційно-інвестиційного розвитку регіону?

Тести

1. **Що є головною метою процесів реформування системи регіонального управління та розбудови місцевого самоврядування?**
  - а) побудова децентралізованої моделі організації влади;
  - б) побудова централізованої моделі організації влади;
  - в) поєднання централізованої і децентралізованої моделі організації влади.
2. **Що є кінцевою метою реформування організації влади на регіональному і місцевому рівнях?**
  - а) трансформація місцевих держадміністрацій;
  - б) реконцентрація владних повноважень;
  - в) розбудова сучасної європейської регіональної і муніципальної моделі.

3. Що являє собою регіональна система ринкових відносин?

- а) сфера координації взаємодії суб'єктів господарювання;
- б) реалізація стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку;
- в) реформування системи адміністрування територіального устрою.

4. Суб'єкти регіональних економічних відносин – це:

- а) фізичні і юридичні особи;
- б) фізичні особи;
- в) юридичні особи.

5. З чим передусім має справу регіональна система ринкових відносин?

- а) надлишком ресурсів;
- б) обмеженістю ресурсів, виробництв, товарів і простору;
- в) диверсифікацією виробництва.

6. Що впливає на товарну обмеженість?

- а) попит;
- б) пропозиція;
- в) рівень доходу населення.

7. Що, в першу чергу, передбачає становлення регіональної системи ринкових відносин?

- а) проникнення товарно-грошових відносин у всі сфери діяльності;
- б) розвиток ринку;
- в) вживання заходів економічного протекціонізму.

8. Що являє собою поняття “ринок”?

- а) сукупність продавців і покупців;
- б) економічний простір на якому відбувається обмін товарів;
- в) територіальна організація.

9. Які ринки є локальними?

- а) в межах декількох суміжних населених пунктів;
- б) в межах одного населеного пункту – міста чи села;
- в) в межах району.

10. Дайте визначення поняттю “регіональний ринок”

- а) система стійких товарно-грошових відносин між суб'єктами господарювання;
- б) акт отримання одного товару з пропозицією грошей, чи іншого товару взамін;
- в) процес купівлі – продажу товарів в регіоні.

11. Як називається попит на продукцію споживчого ринку?

- а) штучним;
- б) природним;

в) гнучким.

12. Дистриб'ютори – це:

- а) торговельні посередники, що реалізують продукцію оптом;
- б) торговельні посередники, що реалізують продукцію в роздріб;
- в) оптові та роздрібні торговці.

13. Що являє собою структура попиту?

- а) розподіл на різновиди на основні споживання певних груп товарів;
- б) ієрархія певних груп споживачів;
- в) специфіка попиту і пропозиції.

14. Які існують параметри ринкового попиту?

- а) еластичність;
- б) ємність, структурою, джерела формування платоспроможності;
- в) галузевою структурою.

15. Від чого залежить зміна величини пропозиції?

- а) сукупних виробничих потужностей підприємств регіону;
- б) одиничної еластичності;
- в) зовнішніх виробників

Практичне заняття 13

Тема: Світова практика економічного обґрунтування реструктуризації підприємств.

План.

1. Фінансове управління на підприємстві (фінансовий менеджмент).
2. Управління операційною діяльністю на підприємстві.
3. Управління фінансовим станом підприємства.
4. Аналіз фінансового стану.
5. Інвестиційна та фінансова діяльність підприємства.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Необхідно визначити суть та мету фінансового менеджменту на підприємстві. На яких критеріях базується управління прибутковістю підприємства. Проаналізувати в чому полягає основне завдання управління витратами та за якими напрямками проводиться класифікація витрат. Студентам важливо вивчити які існують методи калькуляції повних витрат на виробництво продукції, якими способами визначається точка беззбитковості діяльності підприємства. Що таке запас міцності або межа фінансової безпеки прибутку для планування рівнів виробництва і продажу.

Також необхідно розглянути питання що стосуються змісту бюджетного планування майбутньої діяльності підприємства та які існують види бюджетів підприємства. Що включає в себе фінансова звітність підприємства. В чому полягає зміст окремих відмінностей української системи обліку і міжнародних стандартів обліку. Основні форми фінансової звітності.

Охарактеризувати в чому полягає зміст статей структури балансового звіту міжнародного стандарту, як ці статті групуються в аналітичних таблицях, що віддзеркалюють міжнародні стандарти складання звіту про прибутки і збитки, у тому числі з урахуванням плюс-мінус факторів. Який існує взаємозв'язок між звітом про прибутки і збитки і балансом, а також між основною, інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства.

Навести характеристику каналів припливу і відпливу грошових засобів на підприємстві та які існують цілі і види аналізу фінансового стану підприємства.

Визначити та вивчити що таке інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний менеджмент. Які існують типи інвестицій. В чому полягає інвестиційна стратегія та цінність підприємства та охарактеризувати кількісні методи оцінки інвестицій. Визначити як інфляція впливає на оцінку поточної і майбутньої вартості інвестицій. В чому полягає доцільність впровадження інвестиційних проектів за методами чистої поточної вартості, внутрішньої норми рентабельності, еквівалентних річних витрат (найменшої поточної вартості витрат).

Проаналізувати зміст фінансових прийомів дисконтування та нарощування вартості грошових потоків (пряма та зворотна дія), причини використання позикових засобів. Вивчити поняття вартості капіталу, що розуміється під поняттям середньозваженої вартості капіталу і як вона визначається. Фінансовий леверидж, що він означає.

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає основне завдання управління витратами?
2. В залежності від яких цілей та за якими напрямками проводиться класифікація витрат? Що таке постійні, перемінні та маржинальні витрати?
3. Що таке запас міцності або межа фінансової безпеки прибутку для планування рівнів виробництва і продажу?
4. Як впливає операційний (виробничий) важіль на значення прибутку підприємства і від чого він залежить? Використайте приклади для аргументації своєї відповіді із підручника.
5. Що таке бюджет підприємства? Які існують види бюджетів підприємства?
6. Наведіть характеристику каналів припливу і відпливу грошових засобів на підприємстві.
7. Які існують цілі і види аналізу фінансового стану підприємства?

8. Що таке інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний менеджмент? Які існують типи інвестицій?
9. У чому полягає зміст фінансових прийомів дисконтування та нарощування вартості грошових потоків (пряма та зворотна дія)?
10. Який зміст закладений в поняття внутрішньої норми рентабельності (ВНР) інвестиційного проекту? Коли реінвестування капіталу у бізнес доцільне в часі?
11. Які існують напрями фінансової діяльності та джерела фінансування?
12. Чим вимірюється (визначається) структура капіталу та фактори, що її забезпечують?
13. Які причини використання позикових засобів?
14. Що таке поняття вартості капіталу? Що розуміється під поняттям середньозваженої вартості капіталу і як вона визначається?
15. Фінансовий ліверидж, що він означає?

ТЕСТИ

- 1. Фінансовий менеджмент – це вид діяльності, направлений на управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, який включає:**
  - а) розробку і реалізацію фінансової політики підприємства;
  - б) інформаційне забезпечення шляхом складання і аналізу фінансової звітності підприємства;
  - в) оцінку інвестиційних проектів і формування портфеля інвестицій;
  - г) поточне фінансове планування і контроль;
  - д) всі відповіді вірні.

- 2. Управління прибутковістю підприємства базується на основних положеннях:**
  - а) управлінського обліку;
  - б) фінансового менеджменту;
  - в) операційного менеджменту;
  - г) доходів підприємства.

- 3. Для прийняття управлінських рішень аналізуються витрати підприємства:**
  - а) постійні, перемінні, змішані ;
  - б) витрати на продукцію і витрати періоду;
  - в) ті, що контролюються і не контролюються.

- 4. Дійсні або реальні витрати-це витрати ...**
  - а) по яких необхідне витрачання грошей або інших ресурсів;
  - б) що складають різницю між альтернативними рішеннями;
  - в) які менеджер не може контролювати або впливати на них.

5. Точка беззбитковості – це обсяг реалізації, при якому..

- а) доходи підприємства рівні його витратам, підприємство немає ні прибутку, ні збитків;
- б) підприємство немає збитків;
- в) витрати перевищують доходи.

6. Бюджетування – це процес...

- а) планування майбутньої діяльності підприємства і оформлення його результатів системою бюджетів ;
- б) планування майбутніх непередбачуваних витрат;
- в) планування кількості виробленої продукції та послуг підприємства;
- г) планування чистого прибутку підприємства.

7. Фінансова інформація, яка надається користувачам, повинна відповідати таким вимогам:

- а) достовірність (надійність) ;
- б) доречність;
- в) доступність та зрозумілість;
- г) конфіденційність;
- д) всі відповіді вірні.

8. Міжнародні стандарти складання звіту про прибутки і збитки мають такі особливості:

- а) показуються економічні категорії витрат, а не їх податковий статус;
- б) чистий прибуток — це прибуток після вирахування всіх витрат;
- в) з чистого прибутку підприємство виплачує дивіденди акціонерам, а решта, що залишилась, реінвестується (зветься нерозподіленим прибутком);
- г) розмежування (розподілення) витрат на прямі виробничі витрати та періодичні витрати;
- д) всі відповіді вірні.

9. Фінансова діяльність – це ...

- а) зміна складу і структури джерел фінансування (прибуток, кредит, продаж і купівля цінних паперів, виплата дивідендів), приплив і відплив грошових засобів ;
- б) збільшення не грошових активів (розширення і модернізація потужностей), як правило, пов'язана з відпливом грошових засобів;
- в) головне джерело грошових засобів (приплив грошей – продаж продукції, відплив грошей – оплата матеріалів, з/п і ін.).

10. Різниця між позитивними і негативними грошовими потоками (між надходженнями і видатками) в окремий період часу. визначається як..

- а) чистий грошовий потік;

- б) дохід;
- в) збиток.

11. Фінансові коефіцієнти можна умовно поділити на ..

- а) чотири групи;
- б) п'ять груп;
- в) шість груп.

12. Інвестиції поділяються на:

- а) пасивні, активні;
- б) прямі і непрямі;
- в) зворотні і строком повернення.

13. Вплив інвестицій на підвищення цінності підприємства відображають і базові положення

- а) інвестиційного менеджменту;
- б) операційного менеджменту;
- в) фінансового менеджменту;
- г) всі відповіді вірні.

14. Величина ставки дисконту, при якому значення чистої поточної вартості дорівнює нулю, називається ..

- а) внутрішньою нормою рентабельності (ВНР) інвестиційного проекту;
- б) чистою прибутковою вартістю (ЧПВ) ;
- в) вартістю власного капіталу (ВВК).

15. Фінансова діяльність – це система використання різних форм і методів..

- а) для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів ;
- б) для забезпечення стандартного режиму функціонування підприємства що забезпечило б внутрішні потреби підприємства для поліпшення результатів ;
- в) ризикового характеру, що пропонуються підприємству для покращення його фінансових результатів.

Практичне заняття 14

Тема. Практика розробки стратегії реструктуризації підприємств регіону.

План

1. Стратегічна реструктуризація підприємств як вихідна умова їх оздоровлення.
2. Стратегічний менеджмент і реструктуризація підприємств.
3. Структурна перебудова підприємства в перехідний період.
4. Передумови розробки проекту реструктуризації.
5. Аналіз рівня собівартості продукції (робіт, послуг) та фінансового стану підприємства за рентабельністю і фінансовою стійкістю.
6. Аналіз фінансового стану підприємства за методом системи коефіцієнтів (українська практика).

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Визначити суть процесу реструктуризації підприємств як комплексної системної проблеми. Дати повну характеристику основних етапів процесу реструктуризації підприємства та вивчити детермінанти які визначають стратегію реструктуризації підприємств.

Студентам важливо вивчити у чому полягають методи, способи та прийоми аналізу технічного стану виробництв, рівня собівартості продукції (робіт, послуг). Навести зміст та етапи розробки програми фінансової реструктуризації підприємства. Визначити що таке санація підприємства, реструктуризація підприємства та розкрити сутність теоретичних засад розробки стратегії реструктуризації підприємства.

Охарактеризувати сценарне моделювання (планування) інструментів управління процесом реструктуризації та відзначити особливості структурної перебудови підприємств в перехідний період.

Розглянути які питання реструктуризації підприємств вирішують з допомогою комплексу маркетингу та назвати ключові фігури процесу реструктуризації.

Визначити необхідні передумови для розробки проекту реструктуризації та залучення інвестицій та вивчити за якими критеріями виконується аналіз існуючого технологічного (технічного) стану виробництва з пропозиціями щодо подолання кризових явищ (виробнича реструктуризація).

Важливим питанням є визначити які методи, способи та прийоми ринкового змісту (міжнародний стандарт) та української практики використовуються для аналізу фінансового стану виробництв та на яких основних даних підводяться підсумки фінансового стану підприємства.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає суть процесу реструктуризації підприємств як комплексної системної проблеми?
2. Дайте характеристику основних етапів процесу реструктуризації підприємства.
3. Які детермінанти визначають стратегію реструктуризації підприємств?
4. У чому полягають методи, способи та прийоми аналізу технічного стану виробництв, рівня собівартості продукції (робіт, послуг)?
5. Наведіть зміст та етапи розробки програми фінансової реструктуризації підприємства.
6. Що таке санація підприємства?
7. Розкрийте сутність теоретичних засад розробки стратегії реструктуризації підприємства.
8. Відзначте особливості структурної перебудови підприємств в перехідний період.
9. Які питання реструктуризації підприємств вирішують з допомогою комплексу маркетингу?
10. Назвіть ключові фігури процесу реструктуризації?
11. Визначте основні складові процесу реструктуризації підприємства.
12. Визначте необхідні передумови для розробки проекту реструктуризації та залучення інвестицій.
13. На основі яких даних підводяться підсумки фінансового стану підприємства?

Тести

1. Реструктуризація в загальному плані ґрунтується на...

- а) системному аналізі і стратегічному плануванні;
- б) принципі реорганізації;
- в) фінансовому менеджменті;
- г) операційному менеджменті.

2. Структурна перебудова – це процес...

- а) організаційної, управлінської, фінансової, технічної і виробничої адаптації виробничої структури підприємства до постійно плінних ринкових умов з метою підвищення її ефективності та конкурентоспроможності;
- б) еволюційних змін стратегії бізнесу і фінансової структури з метою створення стійких конкурентних позицій на ринку;
- в) залучення капіталу на технічне та технологічне переозброєння виробництва.

3. Прогноз місткості ринку ґрунтується на...

- а) маркетингових дослідженнях;
- б) фінансових дослідженнях ринку;
- в) інвестиційній привабливості.

4. Розукрупнення підприємств раціональне в тому випадку, якщо є можливість....

- а) налагодити випуск нової продукції за рахунок інвестицій ;
- б) налагодити випуск необхідної продукції з мінімальними витратами капіталу протягом відносно короткого проміжку часу;
- в) налагодити випуск нової продукції за рахунок фінансового злиття підприємств.

5. В умовах ринкової економіки відповідальність та роль менеджерів є...

- а) важливою;
- б) низькою;
- в) не відіграють ніякої ролі.

6. Рейдер – це ....

- а) фізична чи юридична особа, спеціаліст з перехоплення оперативного керівництва або власності підприємства за допомогою спеціально інсценованого бізнес-конфлікту;
- б) фізична чи юридична особа що перехоплює власність підприємства на законних основах;
- в) юридична особа що бере в лізинг майно підприємства.

7. Особливостями сучасного світу бізнесу є:

- а) складність;
- б) швидкі зміни;
- в) нестача часу для прийняття рішень;
- г) глобальна конкуренція;
- д) всі відповіді вірні.

8. Сфера стратегії – це засоби...

- а) ефективної адаптації підприємства до внутрішнього середовища;
- б) ефективної адаптації підприємства до зовнішнього середовища;
- в) ефективної адаптації підприємства до світового ринку.

9. Можливість чи прагнення підприємства досягти нижчих витрат порівняно з конкурентами й переважно пов'язана з існуванням ефектів масштабу та досвіду називається...

- а) стратегія лідерства за витратами;
- б) стратегія лідерства за доходами;
- в) стратегія лідерства за інноваціями;
- г) стратегія лідерства за інвестиціями.

10. Сценарне моделювання (планування) – один з найбільш ефективних системних інструментів...

а) інвестиційного менеджменту;

б) стратегічного менеджменту;

в) фінансового менеджменту;

г) операційного менеджменту.

11. Галузь – це група підприємств, що...

а) виробляють однакові види продуктів або надають однотипні послуги, які здатні замінювати одне одного з точки зору споживачів;

б) виробляють продукти або надають послуги, які здатні замінювати одне одного з точки зору споживчих якостей і напрямків їх використання;

в) виробляють продукцію для ринку та для власного споживання.

12. Аналіз ризику підприємства передбачає...

а) врахування усіх змін в бік погіршення та нестабілізації економіки;

б) врахування усіх змін як в бік погіршення, так і в бік поліпшення;

в) врахування усіх змін зовнішнього та внутрішнього середовища.

13. Здійснення організаційно-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форми власності, організаційно-правової форми, з метою фінансового оздоровлення підприємства, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва – це ...

а) санація;

б) реорганізація;

в) реструктуризація .

14. Наявність в господарського суб'єкта передумови для одержання кредиту і спроможність повернення кредиту в строк – це..

а) кредитоспроможність;

б) конкурентоспроможність;

в) перспективність в розширені та оновлені ринків збуту.

6. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Акредитив — платіжний документ, за яким кредитна установа дає розпорядження іншій кредитній установі негайно сплатити пред'явникові акредитива певну суму грошей за рахунок спеціально заброньованих коштів шляхом заповнення акредитивного листа.

Активи — все, чим володіє підприємство і що йому належить — оборотний капітал, основний капітал, нематеріальні активи.

Активи нематеріальні — засоби, що не мають фізичної, відчутної форми, але дають підприємству (фірмі і т. п.) дохід. Це, як правило, різні права підприємств (фірми і т. п.), наприклад, патенти, товарні знаки, торгові марки, авторські права, ліцензії тощо.

Акціонерне товариство — компанія, що є юридичною особою, капітал якої складається з внесків пайовиків — акціонерів і засновників. Це форма організації виробництва на основі залучення коштів шляхом продажу акцій. Існують закриті і відкриті акціонерні товариства.

Акціонерне товариство відкритого типу — капітал товариства формується за рахунок відкритого продажу акцій.

Акціонерне товариство закритого типу — акції реалізуються тільки його працівникам і не можуть бути продані стороннім особам без згоди інших акціонерів.

Акції підприємства — акції, розповсюджені серед інших підприємств і організацій, кооперативів, банків, добровільних товариств.

Акціонер — власник акцій акціонерного товариства, компанії, підприємства.

Акція — цінний папір, що випускається акціонерним товариством, який дає право її власнику, члену акціонерного товариства, брати участь у його управлінні й одержувати дивіденди з прибутку. Грошова сума, позначена на акції, — номінальна вартість акції; ціна, по якій вона продається, — курс акцій. Акції бувають: привілейовані, іменні, на пред'явника та ін.

Акція звичайна — акція з нефіксованим дивідендом, розмір якого визначається загальними зборами акціонерів після сплати фіксованого відсотка власникам привілейованих акцій.

Акція іменна — акція з зазначенням її власника. Поширюється в порядку відкритої передплати. Може бути простою і привілейованою.

Акція на пред'явника — акція, яка не має імені її власника. Може бути простою і привілейованою.

Акція привілейована — акція, дивіденд якої фіксується у вигляді твердого відсотка, виплачуваного у першочерговому порядку, незалежно від величини прибутку компанії. Ця акція не дає права голосу, її власник не бере участь в управлінні компанією.

Акція трудового колективу — акція, власниками якої можуть бути тільки працівники даного колективу.

Амортизація — поступове перенесення вартості основних фондів на виготовлений з її допомогою продукт або послугу чи цільове нагромадження коштів і подальше використання їх для оновлення зношених основних фондів.

Асоціація (союз, спілка) — найпростіша форма договірної об'єднання підприємств та інших підприємницьких структур з метою постійної координації господарської діяльності. Асоціації (союзи, спілки) не мають права втручатися у виробничу і комерційно-фінансову діяльність будь-яких їхніх учасників (членів).

Аудит — вид підприємницької діяльності, що являє собою систему послуг підприємствам для перевірки фінансової звітності і правильності відображення в ній результатів фінансово-господарської діяльності.

Аукціон — спосіб продажу товарів через прилюдний торг у заздалегідь визначений час у певному місці. До товарів, що виставляються на аукціонний продаж, належать конкретні товари, нерухомість, цінні папери, кредитні ресурси, валюта. Пропоновані на аукціон товари мають певну стартову ціну, а їх аукціонний продаж здійснюється партіями або лотами.

Баланс — система взаємопов'язаних показників, яка характеризує будь-яке явище або процес шляхом співставлення його окремих сторін; різниця між доходами і витратами.

Банки — фінансові підприємства, які здійснюють функції кредитування і розрахунків, залучення ресурсів на свої рахунки.

Банківський кредит — передача банками певним фізичним і юридичним особам на встановлений кредитним договором строк грошей з умовою їх повернення і сплатою певного процента за користування ними.

Банкрутство — поняття, що означає юридичне визначену неможливість підприємства (організації, банку) платити за боргами з причини браку засобів.

Бізнес (англ. — справа, заняття) — будь-яка економічна діяльність в умовах ринкової системи господарювання, що приносить власнику певний зиск (прибуток).

Бізнес-план підприємства — структурований план основних аспектів діяльності розвитку підприємства, розроблюваний на основі стратегії підприємства.

Біржа — організаційно оформлений, регулярно функціонуючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами (фондова біржа) або оптова торгівля товарами за стандартними зразками (товарна біржа).

Біржова ціна — ціна на товари, що реалізуються у порядку біржової торгівлі.

Валова виручка — повна сума грошових надходжень від реалізації товарної продукції, робіт, послуг і матеріальних цінностей.

Валова продукція — показник, що характеризує випуск підприємством (фірмою і т. п.) всієї продукції за певний період.

Валовий дохід — кінцевий результат діяльності підприємства, який є різницею між валовою виручкою та усіма витратами на виробництво та реалізацію продукції.

Валовий прибуток — частина валового доходу підприємства, яка залишається в нього після відрахування усіх обов'язкових платежів.

Виробіток — кількість продукції, що вироблена за одиницю часу.

Виробнича потужність — максимально можливий випуск продукції підприємством за певний час (зміну, добу, місяць, рік) у встановленій номенклатурі і асортименті при повному завантаженні обладнання і виробничих площ.

Виробнича програма — система адресних завдань з виробництва і доставки продукції споживачам у розгорнутій номенклатурі, асортименті, відповідної якості і у встановлені терміни згідно з договорами поставок.

Виробничі запаси — предмети праці, які ще не залучені у виробничий процес і знаходяться на складах підприємств у вигляді запасів. Витрати майбутніх періодів — витрати на підготовку та освоєння нової продукції, що мають місце в даний період, але будуть погашені в майбутньому.

Готова продукція — сукупність повністю виготовлених на підприємстві виробів і продуктів, які фактично відпущені або призначені для відпуску на сторону (реалізацію).

Гроші — активи, суспільні засоби платежу, які слугують засобом обігу, одиницею рахунку і засобом накопичення.

Державна інвестиційна політика — це комплекс економічних, адміністративних та правових заходів держави, спрямованих на активізацію інвестиційної діяльності.

Державне замовлення — це засіб державного регулювання економіки, який передбачає формування на договірній основі необхідних для задоволення державних потреб обсягів і складу продукції та розміщення державних контрактів на поставку продукції серед підприємств. **Державне регулювання економіки** — координація з боку держави всієї господарської структури країни з метою підтримання стійкості й макро - економічної рівноваги та забезпечення роботи механізму конкуренції; сукупність різноманітних методів, інструментів, за допомогою яких держава веде економічну діяльність. **Державний бюджет** — це річний план державних доходів і видатків, затверджений у законодавчому порядку. **Державний контракт** — письмовий документ, що засвідчує намір (бажання) держави в особі вповноважених Кабінетом Міністрів України галузевих і функціональних міністерств України, державних комітетів та прирівняних до них інших інституціональних утворень закупити на певних умовах конкретні обсяги продукції для поповнення державних резервів і забезпечення споживачів, потреби яких фінансуються за рахунок Державного бюджету.

Диверсифікація виробництва — перехід від однопрофільного до багатoproфільного виробництва з широкою номенклатурою продукції, що випускається.

Дивіденд — частина прибутку акціонерного підприємства, що розподіляється між акціонерами після сплати податків та інших обов'язкових платежів.

Дисконтна ставка — ставка відсотка, за якою майбутня вартість грошей приводиться до теперішньої їхньої вартості, тобто відбувається процес дисконтування.

Дисконтування — метод приведення майбутньої вартості грошей до їхньої теперішньої вартості (вартості поточного періоду).

Договірна ціна — ціна, що встановлюється за згодою партнерів (продавців і покупців) з урахуванням основних ринкових чинників.

Дотація — державна виплата, яка надається в безповоротному порядку тій або іншій підприємницькій структурі, що зазнала економічної скрути за об'єктивних причин; найчастіше використовується для збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів та покриття касових збитків окремих державних підприємств.

Дохід — це виручка від реалізації продукції, робіт, послуг без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів та податків з продажу (податку на додану вартість, акцизного збору тощо).

Економіка — народне господарство країни або його галузь; терміном «економіка» визначають науки, які вивчають специфіку виробничих процесів у певній галузі або сфері суспільного виробництва, наприклад, «економіка промисловості», «економіка підприємництва», «економіка праці» тощо.

Економіка підприємства — наука про ефективність виробництва, шляхи і методи досягнення підприємством найкращих результатів при найменших затратах.

Економічна ефективність — відносний показник, що є результатом співвідношення між отриманим ефектом та витратами.

Елементи витрат — це первинні однорідні витрати затрат на виробництво продукції; формуються відповідно до їх економічного змісту, є однаковими для всіх галузей і на їх основі складається кошторис витрат на виробництво.

Ефект — це результат будь-якого заходу, який найчастіше виражається певною грошовою сумою (чиста продукція, прибуток підприємства, національний дохід).

Ефективність — це відносна величина, що характеризує результативність будь-яких затрат.

Життєвий цикл підприємства (фірми, компанії) — загальний період часу від початку діяльності підприємства до природного припинення його існування або відродження на новій основі (з новим складом власників і керівного персоналу; з принципово новою продукцією, технологією та ін.). **Життєвий цикл товару** — певний період часу, протягом якого товар є життєздатним на ринку і забезпечує досягнення цілей продавця, рівень його прибутків; розрізняють стадії впровадження товару на ринок, зростання обсягу продажу внаслідок визнання товару покупцями, стадію зрілості (характеризується максимальною прибутковістю), насичення ринку товаром, спад обсягу продажу і прибутку.

Змінні витрати — витрати, що змінюються разом із зміною обсягу виробництва продукції; поділяються на пропорційні та непропорційні.

Знос основних фондів — поступова втрата основними фондами їх корисних властивостей.

Зовнішнє середовище — зовнішні умови та чинники здійснення підприємницької діяльності, що не залежать від підприємства, організації, але

мають бути обов'язково враховані ними при розробці стратегії розвитку, бізнес-плану тощо.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства — це сфера його господарської діяльності, пов'язана з виходом на зовнішні ринки та функціонуванням на них, створенням спільних підприємств, здійсненням валютно-фінансових та кредитних операцій.

Інвестиції — довгострокові вкладення з метою створення нових і модернізації діючих підприємств, освоєння новітніх технологій і техніки, збільшення виробництва і отримання прибутку.

Інвестор — фізична або юридична особа, яка здійснює вкладання капіталу певний сектор економіки (промисловість, транспорт тощо) з метою одержання прибутку.

Індекс Альтмана — коефіцієнт, який відображає ймовірність банкрутства підприємства; його числове значення дозволяє віднести підприємство до групи потенційних банкрутів, відносно стабільних підприємств з невисоким ризиком банкрутства та підприємств, яким банкрутство практично не загрожує.

Індекс доходності інвестицій — співвідношення грошового потоку та інвестиційних коштів; один з основних показників, за якими визначається ефективність (доцільність) інвестицій.

Інноваційні процеси — це сукупність якісно нових, прогресивних змін, що відбуваються у виробничо-господарській системі; результатом інноваційних процесів є новинки в техніці, організації виробництва і праці, управління, а їх впровадження у господарську практику є нововведеннями.

Інтегральний показник конкурентоспроможності продукції — кількісна характеристика конкурентоспроможності товару, яка є відношенням групового показника за технічними параметрами продукції до групового показника за її економічними параметрами.

Інтелектуальна власність — продукт інтелектуальної творчої праці; об'єктами інтелектуальної власності є твори науки, літератури, мистецтва та інші види творчої діяльності у сфері виробництва, в тому числі відкриття, винаходи, промислові зразки, комп'ютерні програми, товарні знаки та ін.

Кадрова політика підприємства — система заходів, спрямованих на забезпечення кожного робочого місця і посади персоналом відповідної професії, спеціальності і кваліфікації.

Калькуляція собівартості продукції — документ, який відображає сукупність витрат на виробництво і реалізацію одиниці продукції; формується на основі калькуляційних статей витрат.

Капітал — сукупність матеріальних та грошових коштів, а також інтелектуальних здобутків, використовуваних у процесі виробництва та інших сферах діяльності з метою отримання прибутку. У більш вузькому значенні — активи фірми (підприємства) за мінусом її зобов'язань (заборгованості).

Капітал статутний — початкова сума капіталу підприємства, яка визначена його статутом і формується за рахунок внесків засновників та емісій акцій.

Капітальне будівництво — процес створення нових, технічного переоснащення, реконструкції, розширення діючих об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури.

Капітальні вкладення — інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів; вони є реальними (виробничими) інвестиціями і здійснюються у формі нового капітального будівництва, технічного переозброєння, реконструкції та розширення діючих виробничих об'єктів і об'єктів соціальної інфраструктури фірми (підприємства, організації).

Кваліфікація — сукупність трудових навичок та знань, яка характеризує готовність працівника виконувати виробничі функції обумовленої складності.

Керівник — працівник, що обіймає посаду керівника підприємства або його структурного підрозділу.

Коефіцієнт змінності — показник використання обладнання на підприємстві, який свідчить про те, скільки змін відпрацювала в середньому кожна одиниця обладнання протягом дня, місяця.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів — відношення реалізованої продукції за певний проміжок часу до суми середнього залишку оборотних засобів за цей період.

Колективний договір — це угода між трудовим колективом в особі профспілки та адміністрацією або власником підприємства, яка регулює їх виробничі, економічні і трудові відносини; щорічно переглядається і затверджується.

Команди і не товариство (франц. — товариство на вірі) — вид господарської організації, яка включає, поряд з учасниками, що несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, одного або кількох учасників, відповідальність яких обмежується внеском у майно товариства.

Комерційна таємниця — це сукупність науково-технічної, виробничо-господарської та фінансово-економічної інформації про діяльність підприємства; її розголошення може завдати шкоди його інтересам.

Комерційний економічний ефект — результат, який дає можливість оцінити ефективність впровадження технічних новинок із врахуванням економічних інтересів окремих проектно-конструкторських організацій, підприємств-виробників та підприємств-споживачів; обчислюється на окремих стадіях життєвого циклу нововведення.

Компанія — підприємство, капітал якого являє собою об'єднану власність декількох самостійних підприємств.

Конкурентоспроможність продукції — це сукупність споживчих властивостей виробу, що характеризують його відмінність від виробу-конкурента за ступенем відповідності конкретним суспільним потребам і з урахуванням витрат на виготовлення цього виробу. Показник конкурентоспроможності продукції обчислюється як співвідношення її інтегрованого технічного вимірника та аналогічного параметра конкуруючої виробу; якщо це співвідношення є більшим за одиницю, то такий виріб має конкурентні переваги, тобто є конкурентоспроможним на ринку (вітчизняному

чи світовому). Конкуренентоспроможність товарів можна також визначати за ціновими показниками і прибутковістю.

Конкуренція — економічне суперництво між відокремленими виробниками продукції, робіт, послуг щодо задоволення інтересів, пов'язаних із продажем продукції, виконанням робіт, наданням послуг одним і тим же споживачам; боротьба між фірмами (підприємствами) за більш вигідні умови виробництва і збуту товарів тощо.

Консорціум — тимчасове статутне об'єднання промислового і банківського капіталу для реалізації певної підприємницької ідеї та досягнення загальної мети (здійснення спільного інноваційно-інвестиційного чи іншого господарського проекту); консорціуми можуть бути не лише національні (міжгалузеві), а й міжнародні.

Контрольний пакет акцій — частка акцій, що зосереджена в руках одного власника і дає можливість здійснювати фактичний контроль за діяльністю акціонерного товариства. Теоретично він має становити понад 50 % суми випущених акцій, але на практиці може бути меншим, оскільки не всі акціонери мають право голосу та можливість брати участь у загальних зборах.

Концерн — організаційна форма статутного об'єднання різногалузевих підприємницьких структур, що характеризується органічним поєднанням власності та контролю з використанням (найчастіше) принципу диверсифікації виробництва; суб'єкти господарювання, що інтегруються в концерн, звичайно втрачають свою економічну самостійність. У сучасних умовах спостерігається тенденція до збільшення кількості міжнародних концернів.

Кон'юнктура ринку — визначене в часі та просторі певне співвідношення попиту і пропозиції, що формується як сукупність товарно-грошових пропорцій під впливом конкретної комбінації діючих чинників.

Кооператив — добровільне об'єднання людей, які на пайових засадах спільно займаються певним видом господарської діяльності.

Корпорація (лат. — об'єднання, співтовариство) — товариство, союз, група осіб, що об'єднуються добровільно за ознакою спільності (однаковості) професійних або групових інтересів; широко використовувана форма акціонерного товариства. В Україні корпораціями вважають договірні об'єднання, створювані за принципом суміщення виробничих, наукових і комерційних інтересів з делегуванням окремих повноважень кожним з його членів централізованому керівництву.

Кошторис витрат — загальна сума витрат на виробництво і збут продукції в цілому по підприємству в певному розрахунковому періоді.

Кредит — позика на певний строк у грошовій або товарній формі на умовах повернення і сплати відсотка за користування. Існують три форми кредиту— банківський, державний, комерційний. Банківський кредит надається банками у грошовій формі підприємствам і організаціям, населенню (переважно індивідуальним підприємцям), державі. Особливою формою є державний кредит, коли позичальником виступає держава чи місцеві органи влади, а кредит полягає у випуску державних цінних паперів (облігацій) і використовується для покриття частки державних видатків. Комерційний

кредит надається одним підприємством іншому у вигляді продажу товарів з відстрочкою платежу; він обслуговує лише обіг товарів і оформлюється векселем.

Лізинг — довгострокова оренда машин, обладнання, транспортних засобів, споруд виробничого призначення, яка фіксується у відповідному договорі між орендодавцем (лессором) і орендарем (лізером); вартість лізингу формується за рахунок регулярних платежів, що охоплюють амортизаційні відрахування і проценти за кредит.

Ліквідаційна вартість основних фондів — вартість матеріальних цінностей, які ліквідовуються, за вирахуванням витрат, пов'язаних з їх ліквідацією.

Ліквідність активів — здатність активів фірми до використання їх як безпосередніх засобів платежу або до швидкого їх перетворення в грошову форму без втрати поточної (реальної) вартості.

Ліцензія — дозвіл, який надається державними органами юридичним і фізичним особам на здійснення певних видів суспільно корисної діяльності, у тому числі зовнішньоекономічної, використання нематеріальних ресурсів протягом певного терміну за обумовлену винагороду.

Мале підприємство — підприємство (організація, фірма) будь-якої галузі народного господарства з невеликою чисельністю штатних працівників; є важливим елементом ринкової структури, найбільш гнучка і динамічна форма розвитку підприємницької діяльності.

Маркетинг — система організації діяльності сучасного підприємства, фірми, в процесі товарного відтворення, в якій в основі прийняття господарських рішень покладені вимоги ринку, реальні запити, потреби покупців у товарах і послугах та виробничо-збутові можливості даного підприємства, фірми.

Матеріаломісткість продукції — показник, що відображає кількість спожитих матеріальних ресурсів у натуральному або грошовому виразі на одиницю продукції; поділяється на абсолютну, питому, загальну.

Метод Дельфі — анкетне опитування спеціалістів в певній галузі знань, на основі якого формується діапазон думок експертів, що відображає їх колективну думку щодо вибраної проблеми. Мікроекономіка — галузь економічної науки, що вивчає певні економічні пропорції в межах окремої ланки виробництва чи окремого підприємства, господарства.

Мінімальний рівень заробітної плати — встановлена державою мінімальна величина оплати праці, розрахована на основі прожиткового мінімуму, рівня оподаткування доходів працівників, міжгалузевих співвідношень в оплаті праці, умов і розмірів оплати праці в бюджетних установах тощо.

Місія підприємства — комплексна мета, для якої підприємство створене і функціонує на ринку; включає як зовнішні (пов'язані з конкуренцією), так і внутрішні (підвищення продуктивності) орієнтири діяльності.

Моральне зношування основних фондів — це передчасне (до закінчення строку фізичної служби) обезцінення основних фондів, викликане або здешевленням відтворення основних фондів (моральне зношування першого роду), або використанням більш продуктивних засобів праці (моральне зношування другого роду).

Надзвичайний прибуток (збиток) підприємства — виникає внаслідок надзвичайної події (стихійного лиха, пожежі, техногенної аварії тощо) або події, яка періодично не повторюватиметься в кожному наступному періоді.

Науково-технічна революція (НТР) — стрибок у розвитку продуктивних сил суспільства, їх перехід у якісно новий стан на основі докорінних змін в системі наукових знань.

Науково-технічний прогрес (НТП) — неперервний процес одержання і нагромадження наукових знань, їх матеріалізація в елементи техніки, впровадження останньої у виробництво і всі сфери життя.

Незавершене виробництво — продукція, яка перебуває в різних проміжних стадіях виробничого циклу; належать предмети праці, які знаходяться в процесі виробництва, очікують оброблення або перебувають на контролі, в процесі транспортування, а також напівфабрикати у цехових складах.

Нематеріальні активи — цінності, що не є фізичними об'єктами, але мають вартість, оцінку (патенти, ліцензії, ноу-хау, товарні знаки); права власності і захист доступу до нематеріальних ресурсів підприємства та їх використання в господарській діяльності з метою одержання прибутку.

Нематеріальні ресурси підприємства — це складова частина потенціалу підприємства, яка забезпечує економічну користь протягом тривалого періоду і має ту особливість, що в них відсутня матеріальна основа здобування доходів та не визначені майбутні розміри цих доходів.

Неплатоспроможність — неспроможність підприємства (фірми) своєчасно платити за своїми фінансовими зобов'язаннями.

Непрямі витрати — витрати, що пов'язані з виготовленням різних виробів і не можуть прямо відноситись на тон чи інший вид продукції; до них належить заробітна плата управлінського та обслуговуючого персоналу, витрати на утримання та експлуатацію основних фондів тощо.

Номенклатура виробів — перелік назв окремих видів продукції.

Номінальна заробітна плата — сума грошей, яку отримує працівник за виконану роботу.

Норма амортизації — встановлений у законодавчому порядку річний відсоток заміщення вартості зношеної частини основних фондів; встановлюється до балансової (первісної) вартості основних фондів.

Норма виробітку — визначає кількість продукції в натуральному виразі або інших показників роботи, яку повинен виробити (виконати) працівник за певний відрізок часу при певних організаційно-технічних умовах.

Норма витрат матеріалів — це граничнодопустима кількість сировини, матеріалів, палива, енергії, яка може бути використана для виробництва одиниці продукції визначеної якості.

Норма обслуговування — це встановлена кількість одиниць обладнання (робочих місць, квадратних метрів площі), яка обслуговується одним робітником або бригадою протягом зміни.

Норма прибутку — відношення прибутку, одержаного за певний період часу (рік), до вкладеного капіталу.

Норма чисельності — це необхідна для виконання певної роботи чисельність персоналу.

Нормативний термін служби основних фондів — встановлений період, протягом якого засоби праці повинні перенести свою вартість на готовий продукт.

Ноу-хау — сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок і виробничого досвіду, які необхідні для організації того чи іншого виробництва, але не запатентованих.

Облігація — кредитний цінний папір, який випускається державою або підприємством як боргове зобов'язання; має строк погашення і фіксовані виплати за відсотками.

Оборотні кошти підприємства — сукупність грошових коштів підприємства, вкладених в оборотні фонди і фонди обігу.

Оборотні фонди — це частина виробничих фондів підприємства, які повністю споживаються в кожному технологічному циклі виготовлення продукції і повністю перекосять свою вартість на вартість цієї продукції.

Оборотність оборотних коштів — рух оборотних коштів, у якому грошові кошти авансуються на утворення виробничих запасів, незавершене виробництво, створення запасів готової продукції, для розрахунків з партнерами і заново повертаються на підприємство в початковій грошовій формі.

Операційний прибуток — це балансовий прибуток, скоригований на різницю інших операційних доходів та операційних витрат; до інших операційних доходів належать доходи від оренди майна, реалізації оборотних активів, операційних курсових різниць, відшкодування раніше списаних активів тощо.

Операційні витрати — це витрати операційної діяльності підприємства, тобто його основної діяльності, пов'язаної з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), яка забезпечує основну частку його доходу.

Оплата праці — це грошовий вираз вартості і ціни робочої сили, який виплачується працівникові за виконану роботу або надані послуги і спрямований на мотивацію досягнення бажаного рівня продуктивності праці.

Організаційна структура управління — це форма системи управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів (виробничих і управлінських підрозділів); у практиці господарювання застосовують кілька типових структур управління: лінійну, функціональну, лінійно-штабну, дивізіональну, матричну.

Оренда — передача майна в строкове володіння і користування за відповідну орендну плату з його відшкодуванням і поверненням.

Орендар — особа (юридична або фізична), яка бере в оренду майно для користування ним.

Орендна плата — регулярні платежі орендодавачу за здане в оренду майно, яке використовується протягом терміну оренди.

Орендне підприємство — вид підприємства, яке створюється після укладання договору оренди між державним органом і організацією орендарів.

Основна заробітна плата — частина загального заробітку працівника, розмір якої залежить від результатів його роботи і визначається тарифними ставками, посадовими окладами, відрядними розцінками, а також доплатами в розмірах, установлених чинним законодавством.

Основні робітники — безпосередньо беруть участь у процесі виготовлення продукції.

Основні фонди — засоби праці виробничого і невиробничого призначення (будівлі, споруди, машини, передавальні пристрої, інвентар та ін.), які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і переносять свою вартість на вартість готової продукції частинами шляхом амортизаційних відрахувань.

Пасив — частина балансу підприємства, в якій відображаються джерела формування і нагромадження капіталу.

Патент — виданий державним органом (патентним відомством) охоронний документ, який підтверджує право власника на відповідний об'єкт промислової власності.

Пашуальна виплата — фактична ціна ліцензії, одноразова винагорода за право користуватись об'єктом ліцензійної угоди.

Первісна вартість основних фондів — це фактична вартість основних фондів на момент їх придбання і взяття на баланс.

Персонал підприємства — це сукупність постійних працівників, які отримали необхідну професійну підготовку та (або) мають практичний досвід і навички роботи.

Підприємець — особа, яка здійснює підприємницьку діяльність.

Підприємство — організаційно відокремлена і економічно самостійна ланка виробничої сфери народного господарства, що спеціалізується на виготовленні продукції, виконанні робіт і наданні послуг.

Підприємництво — самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, наданню послуг і заняттю торговельною діяльністю, з метою отримання прибутку.

Планування — процес установлення цілей підприємства і вибору оптимального шляху їх досягнення.

Плата за землю — вид податку, величина якого визначається на основі кадастрової оцінки землі, залежить від розміщення та якості земельної ділянки; стягується із суб'єктів господарювання у вигляді земельною податку або орендної плати.

Платоспроможність — здатність підприємства виконувати свої коротко- та довгострокові боргові зобов'язання за рахунок власних коштів.

Повна собівартість — всі затрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції, виражені в грошовій формі.

Погодинна оплата праці — форма заробітної плати, при якій заробіток працівника визначається залежно від відпрацьованого ним часу і рівня кваліфікації.

Податки — обов'язкові нормовані платежі до державних або місцевих бюджетів, що їх вносять фізичні та юридичні особи.

Податок на додану вартість — є частиною новоствореної вартості, яка сплачується до Державного бюджету на кожному етапі виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг.

Показник поточної ліквідності — основний показник ліквідності активів підприємства, який характеризує відношення всіх поточних активів до всіх поточних зобов'язань.

Попит — представлена на ринку потреба в життєвих засобах, що визначається кількістю тих чи інших товарів і послуг, які споживачі можуть придбати за цінами, що склалися на ринку.

Постачальник — підприємство (фірма), організація, установа або індивідуальний виробник, що відпускає свою продукцію покупцям.

Постійні витрати — витрати підприємства, які безпосередньо не залежать від обсягу виробництва продукції в певних межах; належать видатки на управління, страхування, охорону підприємства, утримання і експлуатацію будівель і споруд тощо.

Прискорена амортизація — метод визначення амортизації основних фондів за нормами, які перевищують офіційно затверджені норми амортизаційних відрахувань.

Прогнозування — це процес передбачення майбутнього стану підприємства, його зовнішнього і внутрішнього середовища, а⁴ також можливих термінів і способів досягнення очікуваних кількісних і якісних результатів; прогнозування базується на наукових методах і на інтуїції.

Продуктивність праці — це показник, що характеризує її ефективність і показує здатність працівників випускати певну кількість продукції за одиницю часу.

Промисловий зразок — нове художньо-конструктивне вирішення виробу, в якому досягається єдність технічних та естетичних властивостей.

Професія — характеризує вид трудової діяльності працівника і вимагає спеціальних знань та практичних навичок роботи.

Прямі витрати — витрати, які відносяться безпосередньо на виробництво окремих (конкретних) видів продукції, тобто прямим способом включаються в собівартість виробів.

Реальні інвестиції — вкладення капіталу в різні сфери діяльності, галузі народного господарства з метою відтворення реальних матеріальних (будинки, споруди, обладнання, передавальні пристрої) і нематеріальних (технічна, технологічна, науково-практична документація, патенти, ліцензії тощо) активів підприємства.

Резервний фонд — джерело зарезервованих коштів як частини прибутку для покриття можливих збитків підприємства (фірми) в процесі фінансово-господарської діяльності.

Реінвестиція — повторні додаткові вкладення коштів, одержаних як дохід від інвестиційних операцій і основною метою яких є одержання підприємницького прибутку, дивіденду або відсотка; розрізняють фінансові реін-вестиції (придбання цінних паперів) і реальні (вкладення в основний і оборотний капітал фірми) реінвестиції.

Реновація — економічний процес оновлення елементів основних виробничих фондів, що відбуваються внаслідок фізичного (матеріального) спрацьовування та техніко-економічного старіння; здійснюється заміною ліквідованих елементів основних фондів новими, технічно досконалішими; витрати на реновацію відшкодовуються за рахунок амортизаційних відрахувань.

Рентабельність — узагальнюючий показник економічної ефективності виробництва, що характеризує співвідношення між результатами виробничо-господарської діяльності і затратами на виробництво продукції, тобто показує доходність, прибутковість.

Рентабельність виробництва — показник, що характеризує ефективність використання виробничих фондів і визначається як відношення балансового прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і нормованих оборотних коштів.

Рентабельність капіталу (майна) — показник, що характеризує ефективність використання капіталу (майна) і обчислюється як відношення балансового прибутку до вартості капіталу (майна) підприємства.

Рентабельність продукції — показник ефективності виробництва. Його визначають зіставленням прибутку з витратами і ресурсами на виробництво продукції.

Реструктуризація підприємства — комплекс організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, що сприятиме його фінансовому оздоровленню, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволення вимог кредиторів.

Ринок — цілісна система економічних відносин і зв'язків між покупцями і продавцями, що будуються на основі ринкових цін.

Роялті — вид розрахунку за надану ліцензію, який виступає у формі періодичних відрахувань протягом терміну дії ліцензійної угоди; встановлюються у вигляді фінансових ставок до обсягу чистого продажу, до собівартості виробництва, в розрахунку на одиницю ліцензійної продукції.

Санация — система організаційно-правових, фінансово-економічних заходів, що спрямовані на запобігання банкрутству підприємства в разі його неплатоспроможності.

Сертифікат — це документ, що засвідчує високий рівень якості продукції та її відповідність вимогам міжнародних стандартів ISO серії 9000.

Сертифікація продукції — важливий елемент системи управління якістю продукції, який передбачає оцінку відповідності продукції певним вимогам з обов'язковим документальним оформленням — видачею сертифіката.

Службовець — працівник, який виконує на підприємстві функції підготовки і оформлення документації, господарське обслуговування, облік і контроль та ін.

Собівартість продукції — сукупність витрат, виражених у грошовій формі, що йдуть на виробництво і збут продукції.

Соціальна ефективність діяльності підприємства — результативність роботи підприємства, яка виражається у вирішенні ряду соціальних проблем суспільства; може розглядатися на рівні окремо взятого підприємства, на

муніципальному або загальнодержавному рівнях. Спеціаліст — працівник, який займається інженерно-технічними, економічними та іншими роботами; рівень їх кваліфікації повинен бути досить високим.

Спеціальність — виділяється в межах певної професії і характеризує відносно вузький вид робіт.

Спільне підприємство — форма співробітництва партнерів, які об'єднують капітал для здійснення спільної виробничої діяльності, управління і розподілу прибутку пропорційно вкладеному капіталу; створюється на основі договору кількома юридичними особами різних держав.

Споживна вартість — це здатність товару задовольняти певні потреби споживачів; корисність товару.

Стандарт — основний нормативно-технічний документ, в якому показники якості продукції встановлюються, виходячи із новітніх досягнень науки, техніки і попиту споживачів.

Стандартизація — комплекс норм, правил і вимог до якості продукції.

Статут підприємства — це зібрання обов'язкових правил, що регулюють його взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання, а також індивідуальну діяльність.

Статутний фонд — сукупність матеріальних ресурсів та коштів, що надаються засновником у постійне розпорядження підприємства чи організації; первісний розмір статутного фонду фіксується в статуті підприємства і використовується як основне джерело власних коштів для формування основних і оборотних фондів.

Стратегія підприємства — це визначення довгострокового курсу розвитку підприємства, затвердження цього курсу та розподіл ресурсів для його реалізації.

Субсидія (лат. — допомога, підтримка) — допомога в грошовій чи натуральній формі, що надається державою фізичним чи юридичним особам за рахунок коштів Державного або місцевих бюджетів.

Тарифна система — система регулювання оплати праці залежно від складності виконуваних робіт, інтенсивності та умов праці.

Тарифна сітка — це сукупність кваліфікаційних розрядів та відповідних їм тарифних коефіцієнтів.

Тарифна ставка — розмір оплати праці працівників за одиницю робочого часу при певному тарифному розряді.

Тарифна угода — це договір між представниками сторін переговорів з питань оплати праці та соціальних гарантій; може бути генеральною та галузевою; регулює мінімальні тарифні ставки, визначає єдині умови праці та ін.

Тарифний коефіцієнт — співвідношення тарифної ставки вищого розряду і тарифної ставки першого розряду.

Тарифно-кваліфікаційний довідник — збірник вимог, що містить систему цензів, яким повинні відповідати робітники певної професії і кваліфікації.

Товариство з обмеженою відповідальністю — організація, створювана на основі угоди між юридичними особами та (або) громадянами шляхом об'єднання їхніх внесків задля досягнення загальних цілей; таке товариство,

статутний фонд якого формується лише за рахунок коштів пайовиків, несе відповідальність у межах власного майна, а його учасники — в межах їхніх внесків.

Товариство з повною відповідальністю — вид господарської організації, статутний фонд якої розділений на частини, розмір яких визначається установчими документами; учасники такого товариства відповідають за його борги своїми внесками у статутний фонд, а за нестачі цих сум — додатково майном, що їм належить, в однаковому для всіх учасників розмірі, кратному внеску кожного з них.

Товарна біржа — організаційне утворення, яке спеціалізується на гуртовій торгівлі насамперед масовими товарами, що мають чіткі та стійкі якісні параметри; гуртова купівля-продаж здійснюється без попереднього огляду (лише за зразками і стандартами) і за заздалегідь встановленими розмірами мінімальних партій продукції; ринкові ціни формуються залежно від фактичного співвідношення попиту і пропозиції.

Товарна продукція — продукція підприємства, яка виготовлена за певний період і призначена для реалізації на сторону.

Товарний знак — оригінальне позначення, за допомогою якого товари і послуги одного виробника відрізняються від товарів і послуг інших виробників; головне завдання товарного знака полягає в ідентифікації товару та його виробника на ринку; має правовий захист.

Трудові ресурси — частина населення країни, яка здатна до трудової діяльності; до їх складу включається населення в працездатному віці.

Трудомісткість продукції — показник, обернений до показника виробітку; характеризується величиною затрат праці (часу) на виготовлення одиниці продукції.

Умовно чиста продукція — показник виробничої програми підприємства, який визначається сумуванням обсягу чистої продукції (новоствореної вартості) та амортизаційних відрахувань.

Управління — це особливий вид інтелектуальної діяльності, що застосовує різноманітні засоби і методи впливу на процеси.

Управління персоналом — це частина кадрової політики підприємства, основними функціями якого є планування потреби в певних категоріях персоналу, його набір та відбір, забезпечення процесу навчання персоналу, визначення розмірів заробітної плати і пільг та ін.

Управління підприємством — цілеспрямоване керівництво усіма підрозділами і ланками підприємства для організації і координації їхньої діяльності в процесі постачання, виробництва і реалізації (збуту продукції).

Управління якістю продукції — це дії, спрямовані на встановлення, забезпечення і підтримку необхідного рівня якості продукції в процесі її проектування, виробництва та експлуатації.

Фінансова діяльність підприємства — виникнення грошових відносин, пов'язаних з неперервним кругообігом коштів у формах витрачання ресурсів, одержання доходів, їх використання, а також із приводу відносин з

постачальниками, покупцями продукції, працівниками підприємства, державними органами та ін.

Фінансовий план — план формування та розподілу фінансових ресурсів підприємства.

Фінансові інвестиції — вкладення коштів у різноманітні фінансові інструменти (активи); використання капіталу для придбання облігацій, акцій, інших цінних паперів, що випускаються державою або підприємствами.

Фонди обігу — це частина оборотних коштів підприємства, що обслуговують процес обігу (реалізації) продукції і вкладених у готову продукцію на складах підприємства, відвантаженої, але ще не оплаченої покупцем продукцію, грошові кошти на розрахунковому рахунку підприємства, грошові кошти в розрахунках, готівка в касі.

Фондовіддача — показник ефективності використання основних фондів, який визначається відношенням обсягу виготовленої продукції до середньорічної вартості основних фондів підприємства.

Фондомісткість — показник, обернений до показника фондівіддачі; показує, яка величина середньорічної вартості основних фондів підприємства припадає на одну гривню виготовленої продукції.

Фондоозброєність праці — показник, що характеризує рівень технічної оснащеності праці, величину основних виробничих фондів, які використовує один працівник; визначається відношенням середньорічної вартості основних фондів ТГ до середньорічної чисельності працівників.

Форми об'єднання підприємств — добровільні утворення, які виникають внаслідок об'єднання інноваційної, виробничої, маркетингової, постачальницько-збутової, фінансової та соціальної діяльності підприємств; найбільш поширеними є асоціації (союзи, спілки), корпорації, концерни, консорціуми, трести, холдинги, фінансові групи.

Холдинг (англ. — володіння, тримання) — різновид акціонерної компанії, характерною ознакою якої є володіння контрольним пакетом акцій інших фірм з метою контролю і управління їхньою діяльністю, виробничо-господарською діяльністю безпосередньо не займається.

Ціна — це грошовий вираз вартості товару; кількість грошей, що сплачується або одержується за одиницю товару або послуги; одночасно ціна відображає його споживчі властивості, купівельну спроможність грошової одиниці, силу конкуренції та ін.

Цінова зона — вузький діапазон коливання цін навколо середньої ціни.

Ціноутворення — процес обґрунтування, затвердження та перегляду цін і тарифів, визначення їх рівня, співвідношення та структури.

Чиста продукція — різниця між сумою товарної продукції та матеріальними затратами на її виробництво і сумою амортизаційних відрахувань.

Чиста теперішня вартість — показник оцінки економічної ефективності виробничих інвестицій, який визначається співставленням величини самих інвестицій та суми очікуваних дисконтованих грошових потоків протягом періоду реалізації інвестиційного проекту.

Чистий прибуток — це прибуток, що поступає в розпорядження підприємства після сплати податку на прибуток та інших обов'язкових платежів; використовується для формування фондів нагромадження і споживання підприємства.

Чистий приведений дохід — один з важливих показників оцінки ефективності реальних інвестицій; визначається як різниця між приведеним до теперішньої вартості грошовим потоком та сумою інвестованих коштів.

Юридична особа — суб'єкт цивільного права, що відповідає певним вимогам чинного законодавства; до ознак юридичної особи належать: незалежність функціонування від окремих фізичних осіб, що входять до її складу; наявність власного майна, відокремленого від майна її учасників; право придбавати, користуватись і розпоряджатись власністю; здійснювати від свого імені інші дозволені законодавством дії; право від свого імені вирішувати спірні питання щодо діяльності та конфліктні ситуації у суді та арбітражі; самостійна майнова відповідальність; наявність розрахункового та інших рахунків у банках, самостійного балансу, печатки зі своїм найменуванням, товарного знака тощо.

Якість продукції — сукупність корисних споживчих властивостей продукту, що визначають його здатність задовольняти потреби людини та суспільства.

7. Теми рефератів.

1. Форми і види реструктуризації підприємства.
2. Структура та види ринку.
3. Фондова біржа та посередники на фондовій біржі.
4. Ринок предметів споживання та послуг.
5. Етапи фінансово - виробничої реструктуризації, перезв'яж та дайте характеристику кожному з них.
6. Порядок розробки інвестиційного проекту.
7. Основні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів.
8. Логістика і її системний підхід.
9. Фактори і стратегія ринкової трансформації регіонального економічного комплексу.
10. Основні процеси ринкової трансформації регіонального господарського комплексу.
11. Сучасний стан українського фондового ринку. Цілі та завдання. Конкуреноспроможність.
12. Фінансово – кредитні посередники та їх роль в інноваційно – інвестиційній трансформації економіки.
13. Джерела і практика фінансування інвестицій. Структура і характеристика необхідних інвестицій.
14. Прогноз прибутків і грошових потоків у процесі реалізації інвестиційного проекту.
15. Хвилі злиття і національна економіка при фінансових аспектах злиття і поглинання компанії.
16. Спільні підприємства, особливості заснування і функціонування.
17. Технополіси і технопарки. Проблеми створення їх в Україні.
18. Корпорації і фінансово – промислові групи . Їх особливості та перспективи створення в Україні.
19. Стратегічні індустріальні кластери. Досвід і проблеми створення в Україні.
20. Завдання і функції кластера. Предмет і мета діяльності.
21. Агропромисловий кластер, мета і завдання.
22. Банківська система в Україні.
23. Роль менеджера в умовах ринкової економіки.
24. Функції страхової компанії в структурі кластеру.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ

Написання реферату є важливим етапом засвоєння положень дисципліни. Метою написання є поглиблення, систематизація і закріплення теоретичних знань, а також вміння аналізувати і узагальнювати інформацію. Як форма самостійної роботи, реферат є різновидом індивідуального творчого дослідження, в якому в стислому вигляді висвітлюється сутність проблеми або дається наукова порівняльна характеристика явищ, категорій, теорій тощо. Причому, найважливішим є формулювання власної позиції, оцінки, шляхів вирішення проблеми тощо. У процесі підготовки слід зібрати і вивчити матеріал за основними літературними джерелами (підручниками та навчальними посібниками), а також ознайомитись з додатковою літературою. Тексту реферату передуює простий план. Матеріал, що висвітлює суть питань, має бути логічно структурованим, проілюстрованим графічно, оформленим за встановленими правилами. Обов'язковим є посилання на джерела використаних у роботі положень і даних. Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 1-2 інтервалам. Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки. До загального обсягу роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів роботи підлягають нумерації на загальних засадах. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. В кінці реферату подається список використаних джерел (10 найменувань 23 орієнтовно), які були використані для написання роботи. Обсяг реферату складає 15,0–20,0 аркушів тексту на папері формату А4. В друкованому варіанті на одній сторінці тексту міститься до 30 рядків по 68-70 знаків в кожному. Для цього зазвичай використовується шрифт Times New Roman розміру 14 та міжрядковий інтервал значенням 1,5. Якщо текст написаний від руки власноруч, то обсяг роботи збільшується в 1,5 – 2,0 рази в залежності від індивідуальних особливостей написання. Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – 30 мм, правий

– 10 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм. В межах академічної групи теми рефератів не повинні дублюватися, що регулюється старостою академічної групи.

8. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ.

1. Фундаментальні проблеми та функції ринку. Співвідношення понять «ринок» та «ринкова економіка».
2. Що є основою формування кластеру? Міжнародні принципи оцінки ефективності інвестицій.
3. Яким чином визначається потреба ресурсів під програму (завдання) виробництва?
4. Що таке «ринок капіталу» та як визначається рівень капіталізації ринку?
5. Які відмінності між власним і позичковим капіталом та які знаєте моделі визначення вартості власного і позичкового капіталу?
6. Які фактори і стратегія ринкової трансформації регіонального економічного простору Ви знаєте ?
7. Які Ви знаєте міжнародні принципи оцінки ефективності інвестицій?
8. Формування попиту, пропозиції та рівноважної ціни на ринку праці.
9. Що таке реструктуризація підприємства, її види та способи?
10. Стійкість сучасних грошей. Функції грошей в економіці.
11. Фактори і стратегія ринкової трансформації РГК
12. Які фактори перешкоджають формуванню рівноваги на ринку праці?
13. Поняття про РГК та потенціал його факторів.
14. Охарактеризуйте банківську систему в Україні. Назвіть основні показники плато - і кредитоспроможності банку?
15. Які соціальні орієнтири в перехідний період економіки Ви знаєте?
16. Яка система ефективного регулювання фондового ринку в Україні. Принципи, цілі та завдання державного регулювання?
17. Переваги та недоліки ринкової економіки.
18. Дайте визначення терміну «реструктуризація», «регіон», «ринок», «ринкова економіка».
19. Форми та умови здійснення підприємницької діяльності.
20. Дайте визначення терміну « Інфляція». Що таке номінальна сума грошових засобів?
21. Які цілі та завдання фінансового менеджменту?
22. Що є основою діяльності агропромислового кластеру?
23. Які проблеми реалізації трансформаційних потенціалів регіональної економіки і стратегії ринкових реформ існують в перехідній економіці?
24. Міжнародний поділ праці, як фактор формування світової торгівлі.
25. Які ринки обслуговуються товарними біржами і у чому суть ф'ючерсного контракту?.
26. Фактори впливу на вартість капіталу.
27. Плюси та мінуси діяльності на ринках Рейдерів. Хто такі « Рейдери», які бувають?

28. Як здійснюється регулювання ринку на капіталу. Моделі регулювання. Проблеми регулювання?
29. Які основні принципи формують «Земельну Конституцію»?
30. Різновиди земельної ренти та механізми їх утворення.
31. Сучасний стан українського фондового ринку в Україні. Цілі та завдання. Конкурентоспроможність.
32. Економічне обґрунтування міжнародної торгівлі та її сучасні тенденції.
33. За якими критеріями можна класифікувати ринки. Чим відрізняється «ринок» від «ринкової економіки»?
34. Сутність конкуренції та її значення в ринковій економіці?
35. Концепція вартості грошей у часі. Майбутня вартість грошей. Теперішня (сучасна) вартість грошей.
36. На яких принципах будуються відносини між суб'єктами кластеру?
37. Як формуються кредитні ресурси, страхові резерви банку?
38. Практика визначення номінальної процентної ставки позичкового капіталу.
39. Назвіть три основні джерела, що формують ресурсний потенціал виробника?
40. Поясніть принципи державної політики по підтримці вітчизняного товаровиробника .
41. Який прогноз прибутків і грошових потоків у процесі реалізації інвестиційного проекту?
42. Охарактеризуйте кредитний ринок в Україні: його структуру та функції.
43. Особливості ринку споживчих товарів і ринків факторів виробництва.
44. Що таке «Складний процент», «Дисконтування». Який вплив інфляції на теперішню і майбутню вартість грошей?
45. Корпорація як основна форма організації великих підприємств..
46. Торгівельний баланс і його структура.
47. Фінансові системи і корпоративне управління ринків капіталу в умовах ринкової економіки.
48. Види ринків капіталу. Проблеми регулювання. Недоліки регулювання.
49. Регулювання конкуренції і монополії. Спільні та відмінні риси.
50. Функції страхової компанії в структурі кластеру.
51. Принципи, цілі та завдання державного регулювання на Фондовому ринку України.
52. Що таке іпотечне кредитування? Вартісні показники землі, оренда землі та плата за неї.
53. Що таке грошовий ринок. Встановлення рівноважної ціни на ринку грошей.
54. Джерела і практика фінансування інвестицій в ринковій економіці.
55. Підприємництво та прибуток (підприємницький дохід).
56. Стратегічні орієнтири на фондовому ринку України. Політика щодо інвесторів та емітентів.
57. Сутність , види та показники інфляції.
58. Страхові компанії як джерело фінансових ресурсів.
59. Порівняння розрахункової вартості капіталу з прогнозними грошовими потоками при оцінюванні ефективності капітальних інвестицій.
60. Причини інфляції у сучасній економіці.

61. Яке процентне співвідношення реалізації продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках гарантує стабільний розвиток економіки?
62. Ринок земельних ресурсів та ціна землі.
63. Які Ви знаєте основні методи оцінювання ефективності капітальних інвестицій. Охарактеризуйте метод чистого сучасного (поточного) значення. Метод прогнозних грошових потоків.
64. На яку функцію грошей найбільше впливає інфляція? Яку функцію виконують кредитні гроші?
65. Які відмінності між власними і позичковими засобами?
66. Назвіть негативні наслідки планування монополії для споживачів.
67. Економічні та соціальні наслідки інфляції.
68. Розвиток законодавства про фондовий ринок. Основні принципи. Базові документи.
69. Фактори трансформації регіональної економіки та їх взаємодія в системі регіональних ринків.
70. У чому полягають недоліки володіння привілейованими акціями та за якими акціями першочергово виплачуються доходи?
71. Що формує поведінку товаровиробника на ринку?
72. Поняття і функції ринкової інфраструктури.
73. Що таке «Ринок цінних паперів». Які види цінних паперів Ви знаєте?
74. Яка оцінка впливу інфляції на ефективність інвестицій. Що таке внутрішня норма прибутковості та рентабельності?
75. Яка роль менеджерів в умовах ринкової економіки?
76. Дайте характеристику діяльності товарних бірж.
77. Податки як основне джерело грошових коштів держави. Класифікація податків.
78. Охарактеризуйте механізм функціонування фондових бірж.
79. Фінансування на ринку капіталу – це контроль чи комерційні принципи. Охарактеризуйте цей процес.
80. Дайте визначення терміну «Інфляція», «Державний бюджет», «Податкові пільги», «Фіскальна політика». Чи тотожні ці поняття.
81. Які світові тенденції розвитку фондових ринків Ви знаєте?
82. Охарактеризуйте Банківську систему в Україні.
83. Сутність та функції кредиту.
84. Диспропорції розвитку економіки як каталізатор банківської кризи 2008-2009 років
85. Назвіть проблеми реалізації трансформаційних потенціалів РГК і охарактеризуйте стратегію ринкових реформ.
86. Дайте характеристику процесів функціональної трансформації РГК, а саме: звуження його спеціалізації, впливу ринкової кон'юнктури на регіональне зосередження й розміщення виробництва, формування регіональних ринкових структур та зміни характеру відтворення виробництва.
88. Принципи, методи й інструменти регіонального менеджменту.

89. Яким чином процеси управлінської, структурної, функціональної, організаційної трансформації РГК впливають на забезпечення його стійкого розвитку?
90. В чому полягають функції організацій саморегулювання ринків капіталу?
91. Зміст і основні поняття, які пов'язані з регіональним менеджментом. Регіональна економічна політика.
92. Що таке номінальна і реальна сума грошових засобів? Як вона коригується за фактором інфляції?
93. Вкажіть три можливі випадки співвідношення номінальної ставки процента з темпом інфляції? Наведіть формулу для отримання майбутнього значення грошового потоку. За якою формулою виконується дисконтування грошових потоків?
94. Перерахуйте основні проблеми регулювання ринків капіталу. Поясніть, чому вони виникають. Визначте пріоритетні, на ваш погляд, завдання з регулювання ринків капіталу в Україні.
95. Які вам відомі інструменти нарощування ресурсної бази банків, підтримання їх ліквідності, рентабельності та позитивної динаміки щодо ринкової вартості капіталу?
96. Які основні проблеми існують на страховому ринку України? Вкажіть їх причини, можливі наслідки та шляхи вирішення.
97. Який якісний поштовх у розвитку економіки країни може забезпечити злиття банківського та промислового капіталів. Від чого залежить підвищення кредитної активності банків?
98. Що таке номінальна і реальна сума грошових засобів? Як вона коригується за фактором інфляції?
99. Чим фінансовий лізинг відрізняється від операційного? Коли використовується прямий фінансовий лізинг, а коли зворотний? Яка існує принципова відмінність між цими формами лізингу?
100. Які вам відомі інструменти нарощування ресурсної бази банків, підтримання їх ліквідності, рентабельності та позитивної динаміки щодо ринкової вартості капіталу?
101. Які існують моделі визначення вартості власного і позиченого капіталу?
102. Для чого існує ставка дисконтування? Перерахуйте фактори, що впливають на вартість капіталу.
103. Що таке ставка дисконту? Сформулюйте зміст (функції) множників нарощування і дисконтування вартості. Наведіть формули темпу та індексу інфляції.
104. Вплив податкової системи на регулювання ринку капіталу.
105. Охарактеризуйте інформаційну прозорість фондового ринку.
106. Досягнення та проблеми страхового ринку в Україні.
107. Функції та роль цінних паперів в економіці.
108. Характеристика учасників ринку цінних паперів. Особливості в Україні.

109. Прогноз прибутків і грошових потоків в процесі реалізації інвестиційного проекту.
110. Місце ринку цінних паперів на фінансовому ринку.
111. Порівняння розрахункової вартості капіталу з прогнозними грошовими потоками при оцінюванні ефективності капітальних інвестицій.
112. Цінні папери, їх види та характеристика.

9. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. Заболотний Г.М., Захарченко В.І., Ступницький А.М. Ринкова трансформація економіки регіону: підручник / Г.М. Заболотний, В.І. Захарченко, А.М. Ступницький .; Вінницький національний аграрний університет . – Вінниця: ТОВ “ Консоль”, 2012.-536с.
2. Заболотний Г.М., Дідик О.М., Захарченко В.І., Ступницький А.М. Ринкова трансформація господарства регіону (кластерний підхід): Навчальний посібник // Рекомендовано МОН України, допущений Мінагрополітики України. – Вінниця: Діло,2006. – 395 с.
3. Заболотний Г.М., Ступницький А.М. Стратегічні індустріальні кластери і конкурентоспроможність компаній (підприємств) на світовому ринку: Посібник // Рекомендовано Міністерством агрополітики України. – Вінниця: ВКП „ Нілан ЛТД”,2004. – 192 с.
4. Заболотний Г.М., Коровій В.В., Мартинюк П.С., Ступницький А.М. Стратегічна реструктуризація підприємств: Посібник для менеджерів підприємств. – Вінниця: Книга-Вега, 2003. – 304 с.
5. Заболотний Г.М., Коровій В.В., Мартинюк П.С., Ступницький А.М. Методичні рекомендації для виконання техніко-економічного аналізу стану виробництв з пропозиціями шляхів подолання кризових фінансово-виробничих явищ (реструктуризація виробництв) // Рекомендовано головним управлінням економіки Вінницької облдержадміністрації – Вінниця: Книга-Вега, 2003. – 192 с.

Допоміжна

6. Алексеев І.В. Трансформація власності: історичний аспект / І.В. Алексеев, О.І. Познякова // Регіональна економіка. – 2006. – № 2. – С. 15-25
7. Амбросов В. Трансформаційні процеси в аграрній сфері регіону / В.Амбросов // Економіка України. – 2003. – №8. – С.66-70
8. Біленький, П.Ю. Теоретико-методологічні засади дослідження інфраструктурних трансформацій в конкурентній економіці/ П.Ю. Біленький // Регіональна економіка. – 2004. – № 3. – С. 96-105

9. Бережна Г.В. Досвід трансформації фінансових систем нових індустріальних країн Східної Азії для України / Г.В. Бережна // Держава і регіони. Серія . Економіка та підприємництво. – 2008. – № 6. – С. 22-30
10. Буряк П.Ю. Проблемність трансформаційних процесів у інтегрованих корпоративних структурах підприємництва / П.Ю. Буряк // Регіональна економіка. – 2004. – № 2. – С. 72-78
11. Бутко М. П. Інституційні складові використання людського потенціалу в трансформаційний період України / М.П. Бутко, С.М. Задорожна // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 33-41
12. Бутко М.П. Передумови трансформації та механізми регулювання регіональних економік/ М.П. Бутко // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 2. – С. 9-21
13. Васюков Г.Г. Становлення та розвиток організаційно-економічного механізму фінансування місцевого самоврядування України в умовах суспільних трансформацій / Г.Г. Васюков // Держава та регіони. Серія. Державне управління. – 2008. – № 3. – С. 41-45
14. Верхоглядова, Н.І. Трансформація процесу формування людського капіталу в умовах сучасних структурно-інноваційних перетворень в Україні/ Н.І.Верхоглядова // Держава і регіони. Серія . Економіка та підприємництво. – 2006. – № 5. – С. 55-58
15. Волкова О.В. Організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці України та її регіонів, зміст та особливості трансформації/ О.В. Волкова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 5. – С. 108-111
16. Горнопольцева А.О. Трансформація природи міжнародного ринку послуг в умовах глобалізації/ А.О. Горнопольцева // Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2007. – № 4. – С. 266-268
17. Дейнеко Л.В. Сталість соціально-економічного розвитку за умов суспільних трансформацій / Л.В. Дейнеко, С.В. Хлобистов // Регіональна економіка. – 2005. – № 4. – С. 22-30
18. Деньга С.М. Трансформація облікових систем підприємств в умовах постіндустріального (інформаційного) суспільства / С.М. Деньга // Економіка і регіони: Науковий вісник Полтавського національного технічного університету ім. Юрія Кондратюка. – 2008. – № 3. – С. 116-119
19. Захарченко В.І. Економічний аналіз процесів ринкової трансформації регіональних промислових комплексів / В.І. Захарченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 3. – С. 49-55
20. Заяць В.С. Механізм трансформації доходів населення в інвестиційний ресурс регіону / В.С. Заяць // Економіка та держава. – 2008. – № 3. – С. 32-34

21. Кривов'язюк, І.В. Трансформація сутності та суб'єктна структура регіональних ринків нерухомості на сучасному етапі / І. В. Кривов'язюк, Н. Ю. Смолярчук // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 233-241.
22. Круглікова В.В. Проблема розподілу компетенцій щодо рівнів управління спеціалізацією і кооперацією суспільного виробництва / В.В. Круглікова // Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2007. – № 3. – С. 125-130.
23. Куклін О.В. Пошук нової освітньої парадигми в умовах ринкових трансформацій/ О.В. Куклін // Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2008. – № 4. – С. 95-98.
24. Мірзодаєва Т.В. Моніторинг трансформацій регіональних соціально-економічних систем / Т.В. Мірзодаєва // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 6. – С. 35-37.
25. Марцин В.С. Деякі підходи до стратегічного планування, в умовах ринкової трансформації / В.С. Марцин // Регіональна економіка. – 2005. – № 2. – С. 220-224
26. Марцин В.С. Трансформація людського капіталу / В.С. Марцин // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 290-296.
27. Мацук З.А. Організація міжбюджетних відносин у період ринкових трансформацій/ З.А. Мацук // Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2007. – № 4. – С. 162-164.
28. Папп В.В. Структурна трансформація економіки України у контексті євроінтеграційних процесів / В.В. Папп // Регіональна економіка. – 2008. – №1 – С. 23-31
29. Попов В.Ю. Модель національного поля інноваційної трансформації/ В.Ю. Попов // Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2007. – №4. – С. 200-203.
30. Прадун В.П. Пріоритетні завдання і напрями еколого-економічної трансформації регіональних АПК / В.П. Прадун // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 26-28.
31. Приліпка О.В. Методологічні засади внутрішньогосподарських економічних відносин на сільськогосподарських підприємствах в умовах ринкової трансформації / О.В. Приліпка // Економіка і регіони: Науковий вісник Полтавського національного технічного університету ім. Юрія Кондратюка. – 2008. – № 1. – С. 78-80.
32. Реутов В.Є. Методологія дослідження регіональних трансформацій / В.Є. Реутов // Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2008. – № 6. – С. 189-195.

33. Рисін В.В. Трансформаційна функція банків у процесі реалізації їх ресурсної політики / В.В. Рисін // Регіональна економіка. – 2008. – № 1. – С. 139-145.
34. Роговая Н.М. Проблеми розвитку банківської діяльності в контексті трансформації ресурсів між регіонами України / Н.М. Роговая // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7. – С. 59-67.
35. Семенов Г.А. Трансформація підходів у теорії інноваційного менеджменту підприємств / Г.А. Семенов, Ю.М. Богдан // Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2008. – № 3. – С. 215-220.
36. Суперсон В.І. Регіональні аспекти функціонування аграрного сектору в умовах трансформації економіки України / В.І. Суперсон // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 5. – С. 150-160.
37. Тарасов С.Д. Соціалізація економіки в системі трансформаційних процесів суспільного розвитку / С.Д. Тарасов // Регіональна економіка. – 2004. – № 1. – С. 241-248.
38. Таратута Л.В. Вплив трансформації бюджетного обліку в бюджетних установах та фінансування та використання бюджетних коштів / Л.В. Таратута Я.О. Ведмедева // Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2007. – № 6. – С. 169-173.
39. Фусін І. Регіональний зміст процесу концентрації та централізації страхового капіталу в умовах трансформації соціально-економічних відносин в Україні / І. Фусін // Ринок цінних паперів України. – 2006. – № 4. – С. 39-44.
40. Хвесик М.А. Інституціональні трансформації в підгалузях легкої промисловості регіонів України / М.А. Хвесик, О.В. Царенко // Держава та регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2009. – № 3. – С. 189-194.
41. Швець В.Я. Місцеві фінанси: завдання подальшої трансформації / В.Я. Швець // Регіональна економіка. – 2004. – № 4. – С. 156-161.
42. Шевченко С.В. Сутність трансформації форм господарювання / С.В. Шевченко // Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво. – 2008. – № 3. – С. 263-266.
43. Яценко В. М. Інвестування у людський капітал в умовах трансформаційної економіки: регіональний аспект / В. М. Яценко, О. П. Кошулько // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 48-55.